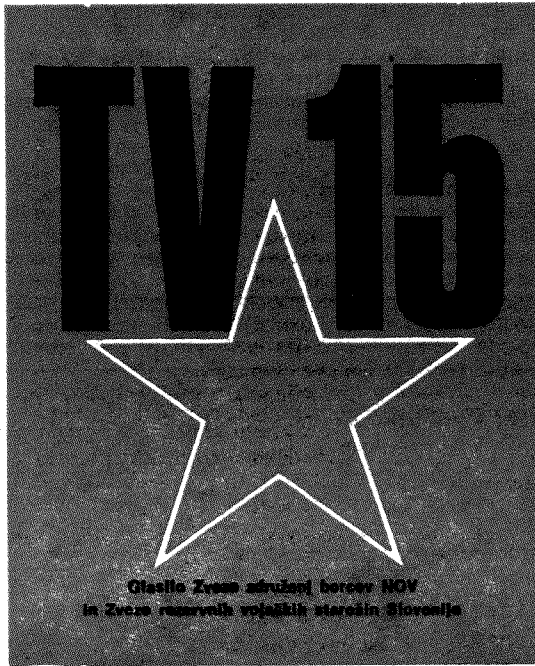

Št. 26 ● 7. julija 1977 ● Leto XV

KAJ JE RESNICA NA AVSTRIJSKEM KOROŠKEM

S 1. julijem je v Avstriji začel veljati zakon o uporabi slovenskega jezika in o postavitvi dvojezičnih krajevnih napisov na Koroškem. To je zakon, ki ga je avstrijska zvezna vlada sprejela (ali bolje rečeno, ga je bila na pritisk nemških nacionalističnih sil, združenih v Heimatdienstu, prisiljena sprejeti) 7. julija lani ter ga dopolnila s posebnimi odredbami 31. maja letos. Sedmojuljski zakoni so sprejeti na podlagi sklepov treh v zveznem parlamentu zastopanih avstrijskih strank. Slovenci, zanje so bili zakoni »delani«, pri njihovem sestavljanju sploh niso sodelovali, zato jih tudi niso mogli sprejeti in so jih označili kot »grobo kršitev avstrijske državne pogodbe«, kar ta »avstrijski model« reševanja manjšinskega vprašanja, s katerim se uradna Avstrija upa celo hvaliti pred mednarodno javnostjo in ga postavljati kot »vzorec«, v resnici tudi je. Revizija državne pogodbe je že v tem, da pri postavljanju dvojezičnih napisov uporabljajo rezultate novembrskega ljudskega štetja posebne vrste (to poskušajo avstrijske oblasti seveda prekriti), čeprav avstrijska državna pogodba nikjer ne omenja števila pripadnikov manjšine kot merilo za uveljavljanje pravic. Poleg tega pa so podatki tega štetja, zaradi znanega bojkota s strani slovenske in hrvatske narodnosti, popolnoma ne-realni.

»Medtem ko smo koroški Slovenci zakon iz leta 1972, ki je predvideval 205 dvojezičnih krajevnih napisov v Rožu, Podjuni in Zilji, pozdravili kot prvi korak k reševanju tega vprašanja, pa moramo, če želimo svojemu lastnemu narodu dobro, nove odredbe, ki predvidevajo le kakšnih dvajset napisov in izključujejo dve tretjini dvojezičnega ozemlja, v celoti odkloniti. Zahtevamo, in to pravico nam daje člen 7, da mora naš materin jezik biti enakopraven ne samo v Karavankah in hlevih, temveč povsod, kjer naši ljudje živijo!« je pred kratkim dejal tajnik ZSO Feliks Wiesser.

Vas »Zell Pfarre« je prva dobila svoj drugi obraz v »Sele Fara« kot jasno ogledalo dvoletnosti avstrijskih oblasti — na eni strani baročno hvalisanje in govoričenje v avstrijskih uradnih krogih in pred mednarodno javnostjo, na drugi strani pa obraz resničnega danes na Koroškem, kjer morajo oblasti (vzroki so zelo jasni!) popuščati najrazličnejšim premagancem iz druge svetovne vojne tudi pri izpolnjevanju teko skromnih zahtev, kot so — dvojezični krajevni napisi.

Milan Vogel

Okrog trideset tisoč ljudi, od starčkov, ki so se že krepko opirali na palico, borcev, mladine do družin z otroškimi vozički, se je v nedeljo, 3. julija zbralo na osrednji slovenski proslavi ob dnevu borca v Lokvah pri Črnomlju. Na tem veličastnem ljudskem zborovanju v gozdičku, kjer je med vojno deloval glavni štab in v bližini spomenika komandantu Stanetu, se je preteklost zlila s sedanostjo, začrtan je bil jutrišnji dan. Po slavnostnem govoru dr. Marijana Breclja in bogatem kulturnem programu, ki sta ga izvedla Tržaški partizanski pevski zbor ter člani stalnega slovenskega gledališča iz Trsta, je mladinska enota odšla po slovenskih poteh AVNOJ proti Jajcu. Veselo razpoloženje je ob dobro založenih stojnicah trajalo pozno v noč. Več o slovesnosti preberite na strani 4 in 5.

DAN NEPREMAGANIH

Podeljene nagrade »4. julij«

Nagrajeni najboljši dosežki, ki gojijo izročilo NOB

BEOGRAD, 30. junija (Tanjug) — Na slovesnosti v domu JLA v Beogradu so izročili tradicionalne nagrade »4. julija«, ki jih ob dnevu borca podeljuje za najboljše dosežke v znanosti in umetnosti pri gojitvi izročila NOV zvezni odbor ZZB NOV. Nagrajenim kolektivom in posameznikom je slavnostne listine in denarne nagrade izročil predsednik zveznega odbora ZZB NOV general armade Kosta Nadić. Za izjemne dosežke so bili

s slavnostnimi listinami nagrajeni sodelavci vojaško-zgodovinskega inštituta in inštituta za zgodovino delavskega gibanja v Ljubljani Zdravko Klanjšček, Tone Ferenc, Ivan Ferlež, Metod Mikuž, Alenka Nedog, Miroslav Stepančić, Miroslav Stiplovšek, spominski park Kragujevački okto-bar v Kragujevcu, zborovsko-glasbeno društvo Kočo Racin iz Skopja in zbirka »Legende« časopisno založniškega podjetja Dečje novine iz Gornjega Milanovca.

Denarne nagrade so dobili: s področja publicistike Andjelka Radelić-Jovanović, Mate Horvatić, Milan Apih, Rafael Ajlec, Radovan Gobec in dr. Radoslav Hrovatin, s področja zgodovine dr. Branko Petranović, s področja likovne umetnosti Miloš Bajić in Vasko Taškovski, s področja filmske in gledališke umetnosti Zdravko Velimirović in Miroslav Jokić, s področja glasbenega ustvarjanja pa Janez Gregorc in podpolkovnik Franc Klinar.

V imenu nagrajencev se je zahvalil Miloš Bajić in poudaril posebno zadovoljstvo nagrajenih, ker so jim to visoko priznanje podelili v letu dvojnega jubileja tovariša Tita.

Slovesnosti so se udeležili član IK predsedstva CK ZKJ Ivan Kukoč, predsednica zveznega komiteja za vprašanja borcev in vojnih invalidov Mara Radić, sekretar komiteja konference organizacije ZK v JLA general-polkovnik Džemil Šarac in drugi.

od torka do torka

Sreda, 29. junija 1977

V Mariboru se je začelo trideseto jubilejno vsearmadno športno prvenstvo JLA, ki je posvečeno Titovim in partijskim jubilejem.

Slovenijo je obiskal predsednik Bundesrata dr. Bernhard Vogel, ki se je v skupščini SRS pogovarjal s predsednikom skupščine dr. Marijanom Brecljem o meddržavnem sodelovanju.

Sekretar izvršnega komiteja predsedstva CK ZKJ Stane Dolanc je v Beogradu sprejel člana politično-izvršnega komiteja KP Velike Britanije Woodisa.

Cetrtek, 30. junija 1977

Petčlanska delegacija izvršnega sveta SR Slovenije, ki jo vodi predsednik IS Andrej Marinc, je po nekajdnevem obisku v Tanzaniji prispela na obisk v Kenijo.

Predsednik zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije Kosta Nadj je sprejel generala Thomasa Churchilla, nekdanjega poveljnika zavezniškega kontingenta na otoku Visu.

V beograjskem domu JLA so podelili letošnje nagrade 14. julija.

Petek, 1. julija 1977

Člana predsedstva SFRJ Lazarja Koliševskega, ki se z jugoslovansko delegacijo mudi v Ekvadorju, je sprejel predsednik vrhovnega sveta vlade republike Ekvador Arcentales.

Na avstrijskem Koroškem so postavili prve dvojezične napise in tako začeli ureničevati enostranski zakon o narodnostnih manjšinah, sprejet 7. julija lani.

V Kumrovcu se je končalo šolanje druge generacije politične šole ZKJ »Josip Broz Tito«.

Sobota, 2. julija 1977

V Trebnjem so končali delo udeleženci letošnjega jubilejnega 10. tabora likovnih samorastnikov Jugoslavije.

Na sestanku šefov diplomatskih misij pri OZN v Zenevi so Jugoslavijo izvolili za predsednico »skupine 77«, v kateri je 114 držav v razvoju.

V Novi Gorici se je v počastitev dneva borcev zbralo okrog 15.000 delavcev »Iskren«.

Ponedeljek, 4. julija 1977

Po vsej državi smo s številnimi prireditvami proslavili dan borca. V Sloveniji so bile največje prireditve v nedeljo v Lokvah pri Črnomlju, osmi tabor slovenskih pevskih zborov v Sentvidu pri Stični, zlet slovenskih tabornikov na Muti ter mnoge druge. V Mariboru se je končalo jubilejno vsearmadno športno prvenstvo JLA.

Torek, 5. julija 1977

V Madridu je pred kraljem Carlosom prisegla nova španska vlada.

Avstrijske oblasti so dovolile še eno provokacijo — po ulicah Gradca so korakali pripadniki Wehrmachta in SS ter prikazovali svojo »vojno tradicijo«.

O obiskih borcev v šolah pa še kaj

Spominov iz narodnoosvobodilnega boja je res toliko, da jih ni treba potvarjati

V celoti se strinjam s tem, kar sta o tem napisala tovariši Cirk in tovarišica Tonkova. Dodal bi še rad, da vsi tisti borci, ki hodijo po šolah in obujajo spomine iz narodnoosvobodilnega boja, ne bi smeli na prvo mesto postaviti »jaza«, kot se to le prepogosto dogaja. Pri tem ne mislim na imenovana tovariša in tudi ne na ožji kraj, marveč na vso Slovenijo.

Borec, ki pripoveduje svoje spomine v šoli, naj pomisli, da tam zastopa vse borce in ne predstavlja samo samega sebe. Saj ne rečem, včasih se temu ne da izogniti in mora pripovedovalec omeniti samega sebe, toda to naj se zgodi čim manjkrat.

Ze dolgo tega sem od otrok, starih okrog trinaest let, slišal pripombe, kako jim je neki borec v neki koloniji v Sloveniji pripovedoval samo o svojih hrabrosti. In če bi bilo samo polovica tega, kar je povedal, res — so rekli — bi moral biti narodni heroj. Seveda so to otroci pogruntali in ugotovili, da je verjetno to nekje prebral. To seveda ne bi bilo nič hudega, če ne bi vseh teh junastev pripisal enostavno sebi. S takšnim načinom škodi ugledu borčevske organizacije nasploh.

Podobnih pripomb sem slišal še nekaj, zato bi morali — tako mislim — odbori borčevskih organizacij voditi evidenco, kdo hodi po šolah in tja pošiljati res samo preizkušene tovariše. Spominov iz narodnoosvobodilnega boja je toliko, da jih ni treba potvarjati.

Na koncu bi rad dodal še nekaj pripomb o nekaterih prispevkih v TV 15, posebno o tistih, ki jih pišejo najmlajši. Tudi v teh prispevkih vse prevečkrat sili v ospredje »moj očka« ali dedek, mamica, babica. Razumljivo je, da lahko mladi napišejo le to, kar jim povedo odrasli, predvsem svojci. Toda, mislim, da bi bilo lepše in tudi bolj prav, če bi prispevek začel takole »moj očka mi je pripovedoval«... in potem naj sledi dogodek, v katerem naj bi ne bil glavni junak prav očka, ampak nekdo drug iz njegove okolice ali enote, v kateri se je boril. Seveda, če je to mogoče.

ZARKO ZBOGAR
Grajska 18
Koper

Kako je bilo v Dachauu

Odmev na »Zadnji transport za Dachau«, 22. številka TV 15

V 22. številki TV 15, ki je izšla 9. junija, je bil objavljen članek Jožeta Albrehta »Zadnji transport v Dachau«; ker je v prispevku nekaj netočnosti, moram razjasniti nekatere stvari.

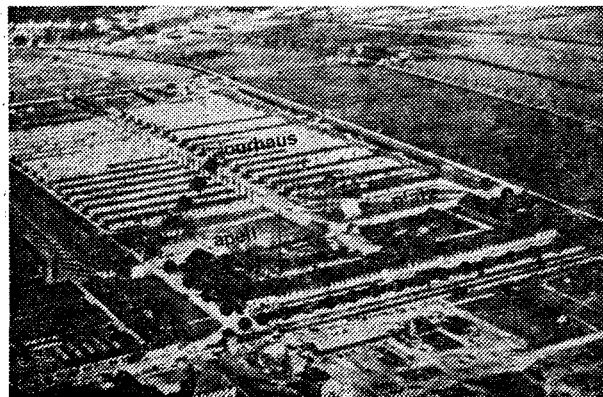
Koncentracijsko taborišče Dachau je obsegalo: z električno bodečo žico ograjeno »jetniško taborišče«, tako imenovani Schutzhaftlager, ter mnogo večji zunanji del koncentracijskega taborišča s komandanturo, s kasarnami, upravnimi in gospodarskimi poslopji, esesovskim taboriščem, s stanovanjskimi bloki pa z vilami, s športnimi napravami itd.

Celotno koncentracijsko taborišče, kamor so sodile tudi podružnice, je bilo pod upravo komandanta, ki je visok esesovski oficir. V času, ki ga opisuje tovariš Albreht, je bil to štirinštiridesetletni Obersturmbaumführer Eduard Weiter. Čin bi odgovarjal vojaškemu činu podpolkovnika. Torej precej visoka esesovska živina, kajne? Komandantu koncentracijskega taborišča je bil podrejen vođa jetniškega taborišča Schutzhaftlagerführer ali kratko »lagerführer«, ki je neposredno upravljal jetniško taborišče. Navadno so to funkcijo nosili trije »lagerführerji« hkrati. Imeli so čine od Untersturmführerja (poročnika) do Hauptsturmführerja (kapetana).

Ker tovariš Albreht navaja, da ga je sprejel kaznenec (pravilno jetnik) — spoznal ga je verjetno po progasti obleki — je bil to najbrže starešina taborišča (Lagerältester).

Tudi dviznega mostu v Dachauu ni bilo.

Glavni vhod, skozi katerega so vodili ljudi v taborišče, je bil v upravni zgradbi, imenovani Jourhaus. Ob žični ograji je bil speljan kanalizirani potok Wurmbach, pritok reke Amper, ki teče skozi

mesto Dachau in se izliva v reko Isar. Čez ta potok je bil zgrajen navaden zidani mostiček.

Se nekaj se mi zdi netočno. Namreč fotografija, ki naj bi prikazovala taborišče Dachau med vojno. Na sliki je dobro viden prostor med gospodarsko zgradbo v obliki črke U (spodnji del slike) in zbornim mestom (Appellplatzom). Ta je na fotografiji pozidan, iz česar se lahko zaključiti, da je fotografija nastala po vojni, verjetno v času, ko so bili v obdobju hladne vojne v nekdanjem taborišču nastanjeni begunci iz vzhoda.

Hkrati izkoriščam to priložnost, da obvestim nekdanje dachauske sotrpine, da je delo okrog izdaje »dachauskega zbornika« v polnem teku in bo verjetno sklenjeno v prihodnjem letu. Vse nekdanje tovariše — internirance prosim, da pošljejo svoje prispevke redakcijski komisiji pri Komisiji za internirance deportirance in zapornike pri republiškem odboru ZZB NOB Slovenije.

Le s skupnimi prizadevanji bomo lahko verodostojno prikazali dachausko taborišče!

STANE SINKOVEC,
nekdanji dachauski jetnik s
številko 30375
Cankarjeva 13
p. Kranj

Pismo

Ze nekaj časa nisem bil naročnik TV 15. Takrat se mi je zdel, kot tudi nekaterim mojim znancem, precej suhoparen. Zdi se mi, da je zdaj postal zanimivejši in ga zato priporočam vsem, ki nanj še niso naročeni.

ALOJZ METLICAR
Zbelovo 4
p. Loče

Umestna obsodba

Odmev na sestavek »Prepozno in brezčutno«, objavljenem v gorenjskem »Glasu«

Mislím, da bi bilo prav, če bi tudi TV 15 ponatisnil sestavek M. Sosičeve »Prepozno in brezčutno«, v katerem je avtorica zapisala dobesedno takole:

Kakšen človek je občan F. J. z loških hribov, ki že eno leto terja povračilo za živež in deske, ki jih je dal partizanom.

Izvršni svet Skupščine občine Skofja Loka se je na seji minuli torka ukvarjal s kaj čudno zadevo. Obravnaval je zahtevo občana F. J., da se mu izplača večja količina živeža in desk, ki jih je med vojno dal NOV. Izvršni svet je enoletno dopisovanje med pristojnimi upravnimi službami in občanom, ki meni, da ni dolžan plačevati davkov, dokler mu nova oblast ne prizna, kar mu gre, sklenil s sklepom, da je zahteva zastarela že pred več kot 20 leti.

Ob tej drobnici, a nenavadni novici ni mogoče drugače, kot da pomislimo na to, koliko smo žrtvovali za našo narodnostno in socialno osvoboditev. Ali smo sploh kdaj uspeli prešteti vse, ki so med vojno ostali brez vsega imetja, še več — brez svojih najdražjih? Dobro vem, da je med njimi veliko, veliko takih, ki se sami nikoli niso spomnili na to, da so upravičeni do družbene pomoči. Z lastnimi rokami so se postavljali na noge, veselí, da lahko spet svobodno zadihajo.

Občan F. J. med vojno ni utrpel nobene posebne škode. Po vojni je imel takó, kot drugi, vse možnosti, da sodeluje v organih, ki so urejali vojno odškodnino. Sam si je izdatno pomagal s tem, da je brez dovoljenja prekomerno sekal gozd. Ali je resnično mogoče, da se mu godi krivica?

Se tole. Teh nekaj neprijetnih besed sem napisala z veliko lahkoto. Naša 4-članska družina je po vrnitvi očeta iz partizanov začela novo življenje s skromnimi ostanki imetja, ki jih je bilo mogoče prenašati v dveh srednje velikih kovčkih. Za vse izgubljeno nikoli nismo dobili niti dinarja posojila ali druge pomoči in nikoli nismo pomislili na to, da je zaradi tega kaj narobe.

Mislím, da je avtorica s pošteno vestjo obsodila brezčutnost nekega občana F. J. z loških hribov, ki že eno leto terja povračilo za živež in deske, ki jih je dal za potrebe narodnoosvobodilne vojske.

Obsodba tega občana je povsem umestna in njegov odnos resnično zasluži najbolj ostre kritike. S tem se prav gotovo strinjamo vsi, ki nam svoboda pomeni nekaj več kot denar. Pridružujem se mislim in stališčem podpisane avtorice.

V tem sestavku pa mi le nekaj ni všeč. Vprašujem se, zakaj inkriminirani občan ni objavljen s polnim imenom? Nekdo se je temu namenoma izognil, kar pa se mi ne zdi pravilno. Prav nobene potrebe ne vidim, da bi takšne »zahtevneže« skrivali. Vemo in znano je namreč, da na območju loških hribov t. j. v Selški in Poljanski dolini živi na desetine občanov z inicialkami F. J., ki so med vojno žrtvovali nekaj več kot malo hrane in nekaj desk. Žrtvovali so vse imetje, gospodarska poslopja, svoje najdražje... zdravje. Vsi takšni Fejevci so še danes prizadevni in z vso resnostjo sodelujejo v graditvi naše samoupravne socialistične domovine in jim še na misel ne pride, da bi vlagali takšne zahtevke.

FRANC GALICIC
Novi svet 8
p. Skofja Loka

POSLOVNIK AKTIVOV BORCEV NOB V ŽELEZNIŠKEM GOSPODARSTVU

Aktivni borci NOV pri prometnih sekcijah železniškega gospodarstva so vedno bolj aktivni. Tako je pred kratkim imel aktiv ZB NOV pri prometni sekciji Postojna svojo drugo konferenco, na kateri so obravnavali tekoča vprašanja in ugotovili, da se z ustanovitvijo tega aktivna ni zmanjšala dejavnost borcev — železničarjev v krajevnih in mestnih niti ne v občinskih organizacijah. Da bi lažje razumeli delo aktivov, si oglejmo nekatera določila poslovnika o organiziranju in delu aktivov borcev narodnoosvobodilnega boja v Železniškem gospodarstvu Ljubljana

Med splošnimi določili je povedano, da ta poslovnik ureja pravila o organiziranju in delu železničarjev — borcev narodnoosvobodilnega boja, ki so se udeležili NOB jugoslovanskih narodov v letih od 1941 do 1945.

Tretji člen govori o nalogah in ciljih aktivov borcev v Železniškem gospodarstvu in poudarja, da se aktivni borci borijo za to, da se ohranijo pridobitve narodnoosvobodilnega boja in socialistične revolucije, da se razvija samoupravljanje in socialistični družbeni odnosi ter v tem smislu sodelujejo s samoupravnimi organi in družbenopolitičnimi organizacijami v Železniškem gospodarstvu. Nadalje si aktivni skupno s samoupravnimi in drugimi organi organizacij Železniškega gospodarstva prizadevajo izpolnjevati obveznosti, naloge in ukrepe, ki so pomembni za nadaljnjo izgradnjo in krepitev obrambne moči, samostojnosti in neodvisnosti Jugoslavije. Zavzemajo se za uveljavljanje načel družbene samozasčite in splošnega ljudskega odpora v primeru vojne nevarnosti ter sodelujejo pri usposabljanju ljudi za izpolnjevanje obveznosti in nalog splošne ljudske obrambe. Aktivno sodelujejo tudi pri vzgoji in pripravljanju delavcev in delovnih ljudi v svojih organizacijah s tem, da zlasti prenašajo svoje izkušnje, tradicijo, etiko in moralno-politične vrednote NOB ter socialistične revolucije na sedanje in bodoče delavce

delovne organizacije Železniškega gospodarstva, zlasti na mladino.

Aktivni nadalje spremljajo, preučujejo in sodelujejo pri pravičnem urejanju socialnih, stanovanjskih, gmočnih, zdravstvenih in drugih zadev ter problemov borcev in aktivistov s tem, da se borcem, vojaškim invalidom in članom družin padlih borcev zagotovi socialna varnost in pravice ter da uživajo posebno družbeno varnost, ki gre udeležencem NOB na podlagi predpisov in samoupravnih aktov. Prav tako aktivni skrbijo, da se v samoupravne sporazume ter splošne in druge akte vgradijo moralno-politične norme, s katerimi družba prizna posebno družbeno varstvo in posebne pravice borcem narodnoosvobodilnega boja ter si prizadevajo za uveljavitev in udržitvev pravic borcev narodnoosvobodilnega boja v samoupravnih aktih ZG Ljubljana. Posebno skrbijo za borce narodnoosvobodilnega boja in za člane njihovih družin, ki so zaradi zdravja ali zmanjšane delovne zmoglosti, trajne invalidnosti ali izgube člana, ki jih je preživljal, izgubili možnost za delo ali so prizadeti v svojih sposobnostih ali se sami ne morejo preživljati, pa se jim zaradi tega zmanjša družinski, družbeni ali osebni gmočni položaj. Aktivni borci vzpodbujajo in podpirajo vsa napredna literarna, umetniška in kulturna prizadevanja, še posebno pa zbiranje in objavljanje zgodovinskega

gradiva o ustanovitvi, organiziranosti, življenju in bojih partizanskih brigad in enot narodnoosvobodilne vojske ter drugih vojaških enot, o razvoju in delu ter oblikah ljudske oblasti in ljudskega odpora v času narodnoosvobodilnega boja, prav tako pa tudi vsa druga ustvarjanja s tematiko borbe slovenskega ljudstva za narodnostno in socialno osvoboditev.

Posebej skrbijo aktivni za urejanje podatkov in druge dokumentacije o udeležbi železničarjev v narodnoosvobodilnem boju in revoluciji ter o njihovi predvojni revolucionarni dejavnosti. Nadalje skrbijo za žene-borke, zlasti matere, ki so nesposobne ali zdravstveno slabotne za delo na delovnem mestu, dajejo pobude za postavljanje spomenikov in spominskih obeležij narodnoosvobodilnega boja ter se zavzemajo, da organizacije Železniškega gospodarstva skrbijo, da so ti spomeniki, grobovi in spominska obeležja urejena. Sodelujejo tudi pri organiziranju komemorativnih in spominskih slavnosti, proslavah in obletnicah pomembnih dogodkov iz naše revolucije in narodnoosvobodilnega boja, ki imajo svojo zgodovinsko vrednost in simbolizirajo narodnoosvobodilni boj in socialistično revolucijo. Aktivni organizirajo tudi izlete v kraje, kjer so pomembni spomeniki ali so se zgodili pomembni dogodki med NOB. Po potrebi organizirajo tudi druge

oblike pomoči na podlagi medsebojne solidarnosti.

Četrty člen govori o članstvu, in pravi, da lahko postane član aktivna vsak delavec in upokojenec, ki svoje delo združuje ali ga je združeval v katerikoli železniški organizaciji, če dokaže, da je sodeloval v narodnoosvobodilni vojni, če je član ZBZ, če je osebni vojaški vojni in valid ali član družine padlega oziroma umrlega vojaškega vojnega invalida, dokler uživa pravice družinskega invalida, če je mirnodobski vojaški invalid, če je doma ali v tujini podpiral narodnoosvobodilno gibanje, če je ool zaradi podpiranja narodnoosvobodilnega gibanja izgnan, v zaporu, internaciji ali na prisilnem delu, če se je v ujetništvu, izgnanstvu, zaporu, internaciji ali na prisilnem delu opredelil za narodnoosvobodilno gibanje in se s svojim vedenjem in delom zavzemal za uresničevanje njegovih ciljev ali takrat, če se je v oboroženih enotah zunaj domovine boril proti fašizmu. Časni člani aktivov lahko postanejo borci, ki imajo posebne zasluge za narodnoosvobodilni boj in je (bilo) njihovo delo povezano z železnico.

Deveti in deseti člen govorita o pravicah in obveznostih. Član aktivna borcev ima naslednje pravice: da sodeluje v vseh dejavnostih aktivov borcev, da je seznanjen s celotnim delom, programom in načrtih, lahko voli in je voljen v vse organe in konference aktivna borcev, deležen je lahko podpore in pomoči pri urejanju svojih gmočnih, zdravstvenih, stanovanjskih in drugih vprašanj. Obveznosti pa določajo, da mora s svojo dejavnostjo prispevati k uresničevanju ciljev in nalog aktivna in konferenc borcev, sodelovati pri sprejemanju in izpolnjevanju programa, načrtov in sklepov aktivov borcev, razvijati mora družbenopolitično dejavnost v organizaciji, pri kateri združuje svoje delo, v krajevni skupnosti, na območju, kjer prebiva ter v drugih družbenopolitičnih organizacijah, varovati mora pridobitve narodnoosvobodilnega boja in revolucije ter razvijati in negovati njene tradicije, utrjevati bratstvo in enotnost narodov in narodnosti Jugoslavije ter krepiti njeno obrambno moč.

Naslednji členi (od 11. do 14.) govorijo o načelih in oblikah organiziranja, členi 15. do 19. o določilih o konferencah aktivov borcev in aktivistov, naslednji o stikih z javnostjo ter sodelovanjem z drugimi organi in organizacijami, zadnja dva člena pa obsegata končne in prehodne določbe.

Poslovnik je bil izdan že v začetku februarja lani, po njem pa so razni aktivni borci sprejeli svoje poslovnike.

V Sežani se je sestal občinski odbor ZBZ NOV s predsedniki krajevnih združenj ZB.

POHVALE IN NAČRTI

V začetku junija se je sestal občinski odbor ZBZ NOV Sežana s predsedniki združenj borcev. Na sestanku 7. junija so obravnavali delo organizacij ZB v preteklem obdobju in sprejeli program dela v prihodnje.

Najprej so sprejeli sklep, da podaljšajo mandat občinskemu odboru ter odborom krajevnih združenj do izvolitve novih vodstev, kar bodo opravili jeseni letos. Pri obravnavanju tega sklepa so še posebej poudarili, da si morajo vsi borci prizadevati, da bodo v vodstva organizacij izvoljeni tisti borci, ki so bili že sedaj vsestransko aktivni pri razvijanju in utrjevanju našega socialističnega sistema. Borci se morajo tako vključiti v skupno akcijo vseh družbenopolitičnih sil pri evidentiranju kandidatov za skupščinske volitve, ki bodo prihodnje leto in si prizadevati, da bodo v delegacije vključeni občani, ki bodo krepili našo samoupravno družbo in pritegnili k sodelovanju čim širši krog občanov.

Borci morajo tudi v prihodnje sodelovati v odborih splošnega ljudskega odpora in družbene samozasčite ter prenašati izkušnje iz narodnoosvobodilne vojne na mlajšo generacijo, da bo leta v vsakem trenutku pripravljena braniti in ohraniti našo samoupravno socialistično ureditev.

Tudi skrb za zdravje borcev NOV in vojaških invalidov bo še naprej ena glavnih dolžnosti občinskega odbora in odborov krajevnih združenj ZB. Za borce in vojaške invalide je treba poskrbeti temeljiteje zdravstvene preglede pri dispanzerju za borce, vsem tistim, ki jim je pristojna zdravniška komisija odobrila zdravljenje »pod kategorijo B«, pa omogočiti zdravljenje v naravnih zdraviliščih. V te namene sta zdravstvena skupnost Koper in občina Sežana zagotovili določena denarna sredstva, ki bodo omogočila delno kritje stroškov zdravljenja socialno šibkejšim borcem, ki sami ne bi mogli kriti stroškov bivanja v naravnih zdraviliščih. Vse zdravniške usluge grede v breme zdravstvene skupnosti Koper.

Občinski odbor ZBZ NOV Sežana bo še naprej poglobljal sodelovanje z borčevsko organizacijo ANPI na Tržaškem ter borcem, ki so se borili v sestavi enot NOV in POS, nudil vsestransko pomoč pri urejanju borčevskih vprašanj.

Na sestanku so izrekli tudi nekatere pohvale. Tako je bilo izrečeno vse priznanje krajevni organizaciji ZB Sežana, ki je postavila spomenik padlim v Divači, k delu za postavitev spomenika pa je uspela pritegniti vse krajevne organizacije in širok krog občanov. Prav tako je bila izrečena pohvala krajevni organizaciji ZB Senožeče za aktivno sodelovanje pri izvedbi akcije pod naslovom »Ofenziva 1976«. Tudi v tej akciji je sodeloval širok krog občanov, še posebno pa mladina, ki je dokazala, da bi v primeru sovražnikove ofenzive znala braniti pridobitve naše revolucije. Izkušnje iz narodnoosvobodilne vojne so se pokazale kot zelo uspešne, zato jih je treba še naprej negovati in razvijati. Prav tako so bili pohvaljeni tudi vaščani iz Laži, ki so z lastnimi sredstvi in prostovoljnimi delom postavili lep spomenik padlim sovaščanom.

MARIJA GEC

Sedmo srečanje rezervnih vojaških starešin Jugoslavije »Bratstvo in enotnost«

Slavje na veličastni Kozari

Na dan borca se je z naravnost presunljivim praznovanjem na legendarni Kozari sklenilo letošnje sedmo — zdaj že tradicionalno srečanje rezervnih vojaških starešin Jugoslavije, ki ne nosi zamen imena »Bratstvo in enotnost«. Natanko petindeset let po preboju iz sovražnikovega obroča, ki je bil stisnjen okrog nekaj tisoč partizanov in 80.000 beguncev in ranjencev, je Kozara v prelepem sončnem vremenu doživela ljudsko slavje, kakršnega ne pomni — zbralo se je nad 15.000 rezervnih vojaških starešin iz vseh naših republik in pokrajin in čez 40.000 drugih prebivalcev SR Bosne in Hercegovine ter iz vse naše domovine. Sredi gostih smrekovih gozdov, na ravnici pod spomenikom, so besede predsednika predsedstva SR Bosne in Hercegovine Rata Dugonjića, predsednika republiškega odbora ZRVS Bosne in Hercegovine Hamdije Omerovića, predvsem pa prelepe pesmi o boju in trpljenju ter

recitali marsikomu neubranljivo priklicale v oči solze.

Letošnja slovenska delegacija za srečanje rezervnih vojaških starešin, ki je bilo v SR Bosni in Hercegovini, je štela 200 rezervnih vojaških starešin iz naše republike in petnajst članov ZBZ NOV, ki so se šli kot delegacija slovenskih borcev udeležiti slavlja na Kozari. Gostitelji slovenske delegacije, razdeljene v tri skupine, so bile občine Bihać, Cazin in Drvar; pokazale so vso svojo gostoljubnost in storile vse, da je bilo počutje »naših dragih Slovenaca« kar najboljše.

Program srečanja v bihaški regiji je bil bogat, na trenutke skoraj prenapreden. Zgodovina narodnoosvobodilnega boja teh krajev je tako polna za vso našo domovino pomembnih dogodkov, da sta bila prva dva dneva, predvidna kot dneva za spoznavanje zgodovinskih krajev, dosti premalo. Bihaška operacija, bihaška republika, prizoršča, kjer so ustaši množično morili prebivalstvo, Mu-

zej prvega zasedanja AVNOJ, grad Ostrožac, kjer je nekaj časa med NOB bival tovariš Tito — to so bili kraji in dogodki, ki so Slovence v teh dneh presunili. Bosansko ljudstvo je med revolucijo ogromno pretrpelo. O tem piše v knjigah, slišimo in vidimo na televiziji, toda ko človek o tem posluša pripovedi domačinov, tamkajšnjih borcev, na krajih največjih in najbolj tragičnih dogodkov, se mu vtisne v srce kot bolečina.

Srečanje rezervnih vojaških starešin Jugoslavije v SR Bosni in Hercegovini je bilo sedmo po vrsti, drugače pa v tej republiki že drugo — tu je bilo na legendarnem Tjentištu namreč tudi prvo srečanje leta 1971. Z letošnjim se je začel drugi krog srečanja, tako da prihodnje leto čaka organizacija SR Slovenije.

Reportažo z letošnjega srečanja bomo objavili v prihodnji številki.

MIROSLAV ULČAR

V idrijski občini veliko več priznavalnin

Pred dnevi je komisija za vprašanja borcev NOV pri skupščini občine Idrija obravnavala predlog družbenega dogovora o varstvu borcev NOV. Po tem predlogu naj bi bili nekdanji borci izenačeni pri priznavalninah, kar je bilo do sedaj odvisno od finančnega stanja občine. To pa ni bilo ugodno za borce v nerazvitih občinah, kjer jih je največ. Tako je bilo tudi v idrijski občini, kjer je zelo veliko število borcev.

Do sedaj je v idrijski občini prejemale stalne priznavalnine 153 upravičencev, po novem družbenem dogovoru pa je število upravičencev naraslo na 626.

V idrijski občini je vloga za priznanje pravice do priznavalnine vložila tudi 206 borcev-prekomorcev (od skupno 500). Komisija je pozitivno rešila 66 vlog, 105 jih je zavrnila, v obravnavi pa je še 35 zahtevkov.

JANEZ JERAM

M. K.

Belokranjci in SLO

Dograjevanje

Sobesednikom Milanu, Stanetu, Janezu in Radetu ni bilo težko odpreti srca in kritično pripraviti o obrambnih pripravah, s posebnim poudarkom na družbeni samozaščiti. Niso se hvalili z doseženimi uspehi, še manj pa so kazali znake spanja na lovorikah. Ne zato, ker bi menili, da družbena samozaščita ni in ne more biti nekaj nekonkretnega. Zanje je to akcija, ki toče nepretrgoma, izhaja iz sleherne družine in mora biti prisotna v vseh krajevnih skupnostih in delovnih organizacijah. Ne gre torej za neko politično predavanje ali kampanjsko delo, ki se hitro vname in še hitreje ugasne. Družbena samozaščita je, po mnenju sogovornikov, vzgojni proces ali šola, ki ne pozna počitnic.

»Zato ni hudo, je uvodoma povedal prvoborec Milan Šimenc, »ko tu in tam prisluhnem govoricam o nekakšnem prepadu med mlajšo in starejšo generacijo. Mislim, da za takimi trditvami stojijo tisti, ki jim je naša enotnost trn v peti... Sicer sem se mnogokrat prepiral, da je naša mladina del nas in da je trdno z nami. Zanima se za našo včeraj in postrtvovalno nadaljuje z graditvijo našega jutri. Mar tega dovolj prepričljivo dokazujejo delovne akcije, ki so letos širom naše domovine? Zato bi bilo prav, če bi se tudi mi, starejši, večkrat vprašali, ali je v naših vrstah vse v redu. Zala na to pozabljamo, čeprav naletimo na posameznike, ki jim v tej naši dru-

bili na svojo domovinsko zavest in so se odrekli materinega jezika, se med bivanjem v rojstnem kraju prav nič ne zanimajo za gospodarske, politične, kulturne in druge tokove, v tem primeru Bele krajine.

O obrambnem pouku ne razporejenega prebivalstva je spregovoril Stane Maverin, načelnik oddelka za ljudsko obrambo pri občini Črnomelj. Dejal je, da se je predavanj o družbeni samozaščiti udeležilo nad štiri tisoč občanov, a kljub temu je iz ust (spet) posameznikov slišati, da družbena samozaščita ni nič drugega, kot kratkotrajna politična akcija, ali celo strah pred nekakšno nevarnostjo.

»Zato se zavzemamo,« je dejal, »da bi za vse naše občane čimprej pripravili opomnike ali navodila, ki naj bi s preprostimi in razumljivimi besedami pojasnili smisel in pomen družbene samozaščite. Naj ljudje vidijo, da gre predvsem za njihovo osebno varnost, za varovanje družbene oziroma njihove imovine, za varovanje vseh pridobitev naše revolucije in za pripravljenost slehernega občana, da v primeru take ali drugačne nenadne nesreče ne izgublja glave.«

Ob koncu svojega pripovedovanja je tovariš Maverin spregovoril o tesnem sodelovanju med ljudstvom in pripadniki črnomaljske garnizije. Ne gre samo za strokovno pomoč s strani pripadnikov JLA, ne gre le za skupne vaje, ampak za opravljanje skupnih nalog.

moč mladim rezervnim sta-rešinam.

»A vendar bi rad spregovoril o pačenju pojma družbena samozaščita,« je dejal Janez Sašer. »Zdi se namreč, da nekateri ljudje našo družbeno samozaščito enačijo z obveščevalno službo, kar po mojem ni dobro. Zato smo pri pojasnjevanju vloge enot narodne zaščite imeli precejšnje težave. Nekdo je namreč razširjal glas o tem, da so te enote le policaji krajevnih skupnosti. Ni mu uspelo.«

Tako so torej o družbeni samozaščiti pripovedovali ljudje, ki se iz dneva v dan ukvarjajo s pripravi na našo obrambo. In tudi t-kiat so o svojih uspehih molčali, ker se na trdni obrambni bazi v Beli krajini pripravljajo dognati še marsikaj novega. In dejansko so se spopadli s problemi in težavami, ker se zavečajo, da področje ljudske obrambe ni okamenelo in da stalno išče nove in uspešnejše poti.

»Zato se,« je pritrdil Rade Vrlič, predsednik občinskega sindikalnega sveta, »tudi sindikalne organizacije, z manj ali več uspeha, zavzemajo za izvajanje vseh obrambnih ukrepov v siehni delovni organizaciji. Naši delovni ljudje so danes v prvih vrstah boja za gradnjo zaklonišč in za zaščito družbene imovine pred požari in drugimi nesrečami med katere spada tudi gospodarski kriminal.«

In tovariš Rade pravi, da Belokranjci ne poznajo primerov večjih tatvin družbe-

Slovenski narod je postal narod - bojevnik

Iz govora predsednika skupščine SR Slovenije tovariša Marijana Breclja na proslavi ob dnevu borcev v Lokvah pri Črnomlju

Zamisel, porojena na ustanovnem kongresu KP Slovenije na Čebinah, doživlja z ustanovitvijo Osvobodilne fronte in z njenim programom svojo uresničitev. Med temeljnimi točkami OF je zapisano: »Proti okupatorjem je treba voditi neizprosno oboroženo borbo in ta borba predstavlja izhodišče za osvoboditev in združitev vseh Slovencev. Slovenske ljudske množice, ki se borijo za svoje narodne in človeške pravice, ustvarijo nov lik aktivnega slovenstva.« In v resnici je prišlo do velikega zgodovinskega preloma: slovenski narod je postal narod - bojevnik. In še več: slovenske ljudske množice, ki so se vključile v osvobodilno fronto, so narodnoosvobodilni boj povezale z istočasnim bojem za človekove socialne pravice in za njegovo popolno osvoboditev. Tako je bila naša borba že od vsega začetka tudi že ljudska revolucija, ki je slovenskemu človeku ustvarjala pogoje njegovega bodočega življenja, osvobođenega vsake vrste izkoriščanja.

Tovariš Breclj je v nadaljevanju svojega govora še podrobneje orisal pomen OF in nadaljeval: »Vzemimo na primer samo drugo polovico leta 1941. Marsikje, predvsem pa v Ljubljani, je bilo to že stanje države v državi. Odloki in sklepi vodstva OF niso ostali le na papirju. Ljudje in vse naše politične in druge organizacije so jih sprejeli kot zakon in jih zvesto in dosledno izpolnjevali. Izdani so bili odloki o ljudskem posojilu, o narodnem davku, o zaščiti slovenskega naroda; imeli smo sodišča, narodno zaščito, varnostno-obveščevalno službo, delovale so tiskarne, orožarne, radijske postaje itd. In, kar je bilo še najvažnejše, tu je bila že partizanska vojska s svojim poveljstvom, s svojo intendantsko službo in drugimi organizacijskimi enotami...«

»Ko je spomladi leta 1942 glavno poveljstvo začelo organizirati grupe odredov, je bil njegov cilj osvoboditev čimvečjega ozemlja v Sloveniji, predvsem v tako imenovani ljubljanski pokrajini. Partizanska zmagosa se vrstila druga za drugo in osvobodjena je bila južna Kočevska do Kolpe in preko nje, Suha krajina, dolina Mirne in Krke, območje Gorjancev, Poljska dolina, Kočevski Rog, predeli Bele krajine in del Notranjske. Razvilo se je sodelovanje med jugoslovanskimi in hrvaškimi partizani in med odbori Osvobodilne fronte oziroma narodnoosvobodilnimi odbori z obeh strani. Začelo se je kovati to, kar je bilo za zmagovito borbo jugoslovanskih narodov in narodnosti odločilno: bratstvo in enotnost med njimi. Mi z naše strani moramo posebej poudariti, da je bilo ves čas borbe prijateljsko sodelovanje med Hrvati in Slovenci na vojaškem in političnem področju zelo

tesno in da je bila to velika medsebojna pomoč za naše skupne uspehe. Nastanek osvobođenega ozemlja je bil tako za vojaški kot politični razvoj naše narodnoosvobodilne borbe izredno pomemben. Čim bolj se je širilo osvobođeno ozemlje, tem večja je bila možnost krepitve partizanske vojske tako številčno kakor organizacijsko; in čim močnejša je bila vojska, tem uspešnejša je bila graditev nove ljudske oblasti in tem trdnjša je bila enotnost v OF slovenskega naroda.

Z odlokom z dne 17. maja 1942 je izvršni odbor OF razglasil postavitev narodne oblasti na osvobođenem ozemlju. Najprej so bili nosilci te oblasti terenski odbori OF, ki pa so imeli nalogo, da takoj, ko bodo dani pogoji, izvedejo volitve za narodnoosvobodilne odbore. Ustanovljen je bil tudi narodnoosvobodilni svet s poverjeništvu, ki so izvrševali upravne naloge za celotno Slovenijo. Volitve so graditev ljudske oblasti na terenu zelo pospešile. Na osvobođenem ozemlju so bili izdani številni odloki, ki so zadevali gospodarstvo in finance, šolstvo in prosveto, socialno varstvo, komunalne zadeve in druga področja. Tovariš Breclj je še podrobneje prikazal delo narodnoosvobodilnih odborov in nadaljeval:

»Velika italijanska ofen-

zacija partizanskih čet, odredov in grup odredov pomenila korenit prehod k višjim oblikam organizacije narodnoosvobodilne vojske. Brigade niso bile vezane na določeno ozemlje; postale so manevrska udarna sila, ki je omogočila voditi boje na podlagi takih vojaških načrtov, ki so lahko največ prispevali k uspešnemu razvoju skupne osvobodilne borbe; skupne ne samo na celotnem ozemlju Slovenije, ampak tudi že povezane z borbo vseh jugoslovanskih narodov. Še preden je lahko fašistična okupatorska vojska napravila bilanco svoje velike ofenzive v letu 1942, so že te novo ustanovljene enote stopale v akcijo in kmalu so dvignile na celotnem ozemlju nov polet narodnoosvobodilne borbe in omogočale nadaljevati in razširjati politično delo in izgradnjo ljudske oblasti. In to se je dogajalo v času, ko je okupator razglasil, da je partizanstvo na Slovenskem uničeno!

Jesen in zima leta 1942 ter pomlad leta 1943 pomenijo močnejši razmah narodnoosvobodilne borbe ne samo v ljubljanski pokrajini, ampak po zaslugi upornih bojev in pohodov grup odredov tudi na Primorskem, Gorenjskem, Štajerskem in Koroškem. Nastala je večja povezanost naših vojaških sil in smotrnejše izpolnjevanje voja-

žiti ne diši to in ono.«

Zatem je Milan, ki je sicer komunist od leta 1935, spregovoril o takoi imenovani politični vicomaniji.

»Radi jih poslušamo in se smejimo, pri tem pa se malokdaj vprašamo, na čigavem zelniku so zrastle. Na našem zanesljivo ne...«

In razburil se je Milan, ko se je spomnil nekaterih domačinov, zaposlenih v tujini. Nič nima proti, da njegovi krajanji odhajajo na delo v tujino in si pošteno služijo kruh. Vendar ga hudo moti vedenje nekaterih posameznikov, ki se v času dopustov, tudi v Beli krajini, s svojimi otroci pogovarjajo le v nemščini.

Komm Janez! Aufwiedersehen Rudi! Gutentag Micka!

»Toda to ne moti samo mene,« pravi spomeničar Milan. »Takšno vedenje obsojajo domala vsi naši občani. Kajti tisti, ki so poza-

Vojaški so pomagali pri gradnji vodovodnega omrežja, ker so se zavedali, da Beli krajini primanjkuje vode. Pripadniki JLA se zanimajo tudi za novejšo zgodovino Črnomlja in okolice. Zato sleherni novi rod vojakov, ki pa so iz vseh krajev Jugoslavije, belokranjski borci NOV popeljejo po poteh bojev in zmag, ob spomenikih in pomnikih, kjer spregovorijo o težavnih poteh, po katerih je korakala in se približala naša svoboda.

O sodelovanju z borci NOV se je zelo pohvalno izrazil tudi Janez Sašer, predsednik občinskega odbora rezervnih vojaških starešin črnomaljske občine. Dejal je, da je pomoč borcev, pri obvezni vojaškostrokovni vzgoji rezervnega kadra vedno dobrodošla. Ko gre za organizacijo zasede ali ognjenega sistema, so bogate pojne izkušnje borcev v veliko po-

ne imovine in da so z dobro organizirano samozaščito in kontrolo kriminalu spodrežali krila.

— In kako je s kršenjem samoupravnih pravic, kar utegne negativno vplivati na naše obrambne priprave in samozaščito, sem vprašal?

»Priznati moram, da smo nekaj takih primerov zabeležili. A vendar ni šlo za zlonamerno kršenje samoupravnih pravic. Ti pojavi so bili namreč le rezultat neznanja ali neiznajdljivosti posameznih vodilnih ljudi v delovnih kolektivih. Za konec pa še to: uspelo nam je, da s področja obrambnih priprav umaknemo taničico »vojne tajne«. V načrtovanju priprav sedaj sodelujejo vsi delovni ljudje, čeprav se zavedajo, da prenekatera formacijska ali organizacijska zadeva ni za širšo uporabo.«

B. JAK

ziva v letu 1942 je bila velika preizkušnja za naše osvobodilno gibanje in še posebej za našo partizansko vojsko... Partizanska vojska se je v neverjetno kratkem času po tej ofenzivi, ali bolje rečeno še med njo, organizirala na višji ravni. Ko je še divjala ofenziva na Notranjskem, so kot prvo ustanovili udarno brigado Toneta Tomšiča. Nastala je iz slavne proletarskega bataljona, ki je bil ustanovljen v spomin na revolucionarja Toneta Tomšiča neposredno po tem, ko so ga italijanski fašisti ustrelili. V začetku septembra 1942 ji je sledila udarna brigada Matije Gubca, proti koncu istega meseca tretja udarna brigada Ivana Cankarja in v začetku oktobra četrta udarna brigada Ljube Šercerja.

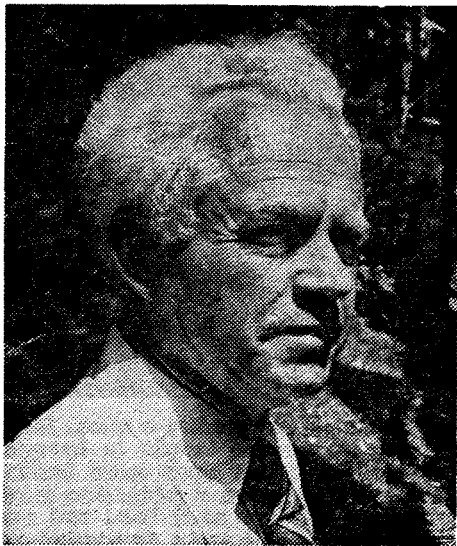
Ustanovitev teh štirih udarnih brigad je v pri-merjavi s prejšnjo organi-

ških načrtov. Ustvarjali so se pogoji za ustanovitev novih brigad in za oblikovanje kasnejših divizij in korpusov. Res je, da je čas roške ofenzive in po njej ustvaril novega sovražnika — oborožene domače izdajalce. Toda njihovo vojaško in politično delovanje skupaj s fašisti je potegnulo odločno črto med OF in narodnim izdajstvom, črto, ki je pomenila moralno in politično okrepitev velike večine slovenskega ljudstva, strnjeneja v OF in partizanski vojski...«

Tovariš Breclj je v nadaljevanju svojega govora spregovoril o prenašanju tradicij narodnoosvobodilnega boja na mlade generacije, o vlogi in položaju Jugoslavije v današnjem svetu, še posebej v svetu neuvršenih ter o razvoju današnje Bele krajine, kjer bo potrebno še več pomoči širše družbe.

Franc Košir:

»Uspešno reševanje borčevskih vprašanj!«

Slovesnost v Lokvah pri Črnomlju še ni končana, pa vendar že daje pečat nepozabnosti. Šte kot borec in predsednik občinskega odbora ZZB NOV Črnomelj v tem trenutku zadovoljni?

Takšno partizansko srečanje te zgrabi, postane nekaj otipljivega, nekaj kar te notranje vznemiri in te pusti takega še dolgo po tistem, ko se prireditveni prostor izprazni, ko se na njem spet oglasijo ptice, ko zavlađa gozdni mir. Gozdovi in jase ne morejo biti bolj živi, kot so bili danes. Vse poti, tudi tiste razširjene, so bile za takšno število udeležencev slovesnosti preozke. Prepričan sem, da tako kot jaz, mislijo danes vsi nekdanji udeleženci NOB; počutimo se, kot v trenutkih največjih zmag. Tovarišstvo, pristrčnost, enotnost, vez med preizkušnostjo in mladostjo, to je naša današnja sreča. Nenavsezadnje je to tudi moč za naslednje delovne dni!

Dan borca je iz leta v leto obogaten z novimi uspehi, tudi znotraj borčevske organizacije. Kaj mislite, da je s tem v zvezi še poseben uspeh iz zadnjega obdobja?

Za udeležence NOB je poskrbljeno v okviru možnosti, s katerimi razpolaga naša družbena skupnost. Seveda bomo morali kljub izrednim dosežkom uspehom na tem področju še precej narediti. Letos smo sprejeli družbeni dogovor o enotnih priznavalninah, pripravila se zakonodaja o minimalni pokojnini (4.000 N din), pa tudi zdravstvena zaščita borcev NOV je zelo izboljšana. Ob ustreznih družbeni skrbi za udeležence NOB se je povečala aktivnost našega članstva v družbenopolitičnih organizacijah in delegatskem sistemu.

Aleksander Ravnikar:

»Partizanske slovesnosti s partizanskimi odličji!«

Kakor morje, Aleksander Ravnikar, se vam ne zdi! Zeres, da je kljubovanje Beli krajini zlezlo v kosti, da se kljub vsemu nikoli ni hotela postarati, ampak danes je kot nevesta — razposajena, srečna in vroča, z deset tisoči svatov. Prišlo je, bi rekli, vse naše; tudi vi, iz Šentruperta ...!

Pravzaprav iz Kranja, kjer sedaj živim. Če le morem, se udeležim partizanskih slovesnosti, še posebno tistih, ki so v krajih, kjer sem tudi sam partizani. Zakaj? Če rečem, da zaradi oživljanja tradicij NOB, bom povedal veliko pa vendar ne dovolj. Vzdušje, ki nastane na takšnih slovesnostih, predstavlja za slehernega poštenega človeka notranjo obogatitev. Domov se vrne obogaten z vrsto vtisov, ki okrepijo delovno zagnanost, samozavest in šokaj. Spomini? Tudi ti oživijo, čeprav danes niso več najpomembnejši. Najpomembnejše je srečanje samo, srečanje s tovariši, soborci, mladino in vsemi ostalimi občani.

Pa vendar se boste vrnili vsaj za trenutek trideset in

več let nazaj. Spomin ostaja nemiren. Noče priznati zaokrožene podobe. Vedno je še nekaj, kar je mogoče dodati, pojasniti. Če pomislite, kako je bilo, ko ste odšli med partizane leta ...

Bilo je leta 1942. Kmečki poba sem bil in takrat nisem vedel ne za partijo in ne za SKOJ. Spoznaval pa sem knivice, s katerimi se je moral otepati delovni človek. Tudi pravo podobo fašizma sem kmalu spoznal. Svoje življenje sem začel polniti s pomembno vsebino, ko sem postal borec Tomšičeve brigade. Pozneje sem bil v zapadno dolenskem odredu pa v 9. slovenski narodnoosvobodilni brigadi in na poveljstvu 7. kompasa. Opravi sem oficirsko šolo v Metliki in šolanje v Beogradu, kjer sem dočkal osvoboditev.

Mislím, da nas res sleherni partizansko srečanje obogati. Veste, prosilava se od proslave razlikuje. Prava vsebina takih srečanj se začne šele po uradnem delu prireditve. Leta, bolezen pa še cela vrsta stvari, ki te v vsakdanjem življenju vznemirjajo, v teh trenutkih nimajo več glavne be-

sede. So le še izgovor za to in ono, s čimer je včasih mogoče opravičiti premajhno osebno aktivnost.

Včasih pa le spregovori tudi zagrenjenost?

Res je, nekateri nekdanji udeleženci so tudi zagrenjeni. V velikih primerih gre za preobčutljivost posameznika. Tudi meni ni vselej prav, toda težave je treba znati razumeti in jih premagovati. Presneto, veliko smo jih že premagali in vedno znova se bo treba z njimi spopadati. Seveda pa so se nekaterim udeležencem NOB dogajale tudi knivice, le da teh ni mogoče posploševati, kar posamezniki na moč radi počno.

Ko sva že pri ponosu; kaj so tako redki tisti borci, ki pridejo na partizanske slovesnosti s partizanskimi odličji? Vsi aktivisti, ki so prejeli državna odlikovanja, ki so jih dobili na ukaz predsednika republike, tovariša Tita, bi morali ob teh praznikih nositi odlikovanja. Ker pa so nekatera odlikovanja tako izdelana, da jih ni lahko nositi na civilni obleki, bi si morali pripeti vsaj trakove, ki pomenijo odlikovanja.

Vi ste bili odlikovani z redom bratstva in enotnosti s srebrnim vencem, z redom hrabrosti, z redom zasluge za narod s srebrnimi žarki, z redom za vojaške zasluge s srebrnimi meči, z medaljo za vojaške zasluge ...! Mislite, da je skromnost vzrok temu, da številni udeleženci NOB ne nosijo na slovesnostih odličij?

Morda se 'sramujejo', kar bi bil neskončni nesmisel in res pravi 'sram' za posameznika ali pa menijo, da so bili drugi preveč in oni premalo odlikovani. Kdo ve! Je pa ta problem prisoten predvsem pri nas v Sloveniji. Na srečanjih po drugih republikah Jugoslavije ni tako. Morali bi se zavedati, da pomeni nošenje odlikovanj na takšnih prireditvah tudi razvijanje tradicij NOB in prenašanje le-teh na mlade, ne da bi govorili. Nobenega dvoma ni, da imajo mladi do odlikovanjih borcev poseben odnos in da se zavedajo cene odličij. Vemo kako veliko pomeni naraščajnikom gasilsko odlikovanje, koliko pomeni brigadirsko priznanje in zakaj bi skrivali naša — partizanska odličja.

Texti in fotografije: SILVO TERŠEK

Matija Cimperman:

»Moji otroci spoštujejo mojo in našo pot!«

Verjemite ali ne — sedemdeset let ima. Med mladimi šerčerjevci je kot topol, zravn in visok. Na prsih ima pripeta odličja za hrabrost, za zasluge za narod, pa spet za hrabrost in ...

Iz Stop pri Velikih Laščah je doma Matija Cimperman. Petnajstega aprila leta 1942 je vstopil v Dakijevo četo, pozneje v Šerčerjevo. Tudi med taboriščnimi čeljustmi je bil in iz Gonarsa se je vrnil po kapitulaciji Italije. Brž se je vključil v odred, ki je bil takrat ustanovljen v Velikih Laščah. Tri tedne so hodili po terenih in iskali skrivače. Nekaj časa je delal na rajonu, decembra leta 1944

pa je odšel v 18. divizijo — v 12. brigado.

... Lepo je biti borec Titove revolucije. Ko se spominim zdaj, ko sem sredi te desetisočglave množice, na leta med vojno, se mi zdi, da je vse skupaj legenda. Pa spet ne smem reči, da je vse tisto najlepše iz obdobja NOB neponovljivo. Prav tu v Lokvah pri Črnomlju je danes, kot bi se zbrala vsa partizanska vojska, kot bi združili neomajno moč in lju bezen, kot bi spletli iz vseh nekdanjih partizanskih mitingov en sam — narodov miting.

Z ženo, ki je bila tudi med partizani, imava šest otrok.

Ponosna sva nanje. Danes so odrasli možje in žene in spoštujejo mojo in našo pot. Pred desetimi leti sem se upokojil. Hišo v hribih sem prodal, pravzaprav »šenkai« in si postavil novo v dolini. Dan za dnem jo končujem in sploh ne vem, če jo bom kdaj do konca naredil. Otroci? Nobenega ni doma, prihajajo pa in kako radi! Reklji so mi zadnjič: ata, to bo tudi naš praznik. Ponosen sem nanje, ponosen sem na našo mladino. Tudi danes potrebujemo junake in borce; junake dela in borce za naš samoupravni socialistični sistem. Danes sem jih pripeljal štiri-deset — mladih šerčerjevcev.

»Poglejte! Mar se vam ne zdi, da tudi ta veličastna udeležba na tej osrednji slovenski slovesnosti v Lokvah pri Črnomlju dokazuje globoko notranjo pripadnost ne le nekdanjih udeležencev NOB, temveč vseh občanov, vsega našega ljudstva. Tudi ne gre zgolj za pripadnost naši polpretekli zgodovini, našemu narodnoosvobodilnemu boju, gre tudi za pripadnost današnjemu času, našemu samoupravnemu socialističnemu sistemu, ki črpa svoje osnovne moči iz naše oborožene revolucije.

Med deset tisoči udeleženci današnje prireditve je bila vrsta nekdanjih partizanskih komandantov, mitraljezcev, zdravnikov, aktivistov, tovarišev, ki se vedno znova z veseljem ter ponosom vključujejo v proslavljanja in obujanje nepozabnih dogodkov iz NOB. Še posebno radi pa prihajajo v 'Belo krajino, ki smo ji upravičeno pravili »partizanska mati«. Bela krajina je vselej in tako je tudi danes, dokazovala, da je vzor gostoljubnosti.

Naj povem, da smo uspeli v petih dneh narediti v gozdu pet tisoč sedežev, da smo porabili 50 kubikov lesa, da je bil vložen izjemen

napor brez poklicne delovne sile. Občinski odbor ZZB NOV je organiziral po svojih združenjih borce, ki so prihajali na prostovoljno akcijo. V pripravi na to osrednjo slovensko prireditev je bila vključena tudi mladinska delovna brigada »Lokve 77«. Vsi skupaj so z velikim žarom pomagali k temu, da bo ostal ta dan nepozaben. Še predvsem pa je potrebno pohvaliti prebivalce Lokve, ki so v teh dneh živeli le za slovesnost, ne da bi jim bilo žal za dneve in noči. Tudi to je izreden dokaz pripadnosti naši samoupravni socialistični skupnosti.

Tako kot vselej smo tudi danes slišali tovariše, ki so poudarjali, da niso bivši borci. Revolucionar ni nikoli v pokoju. Vedno znova je v akciji pa naj bo to v krajevni skupnosti, za strojem na delovnem mestu, v tej ali oni družbenopolitični organizaciji ali kjerkoli drugje. Kadar danes govorimo o SZDL kot frontni organizaciji, s ponosom ugotavljamo, da so nosilci neposredne politične akcije v krajevni skupnosti v mnogih primerih prav nekdanji udeleženci NOB. Bivši borci naše oborožene revolucije so da-

Tone Turnher:

Revolucionar ni nikoli v pokoju

nes aktivni borci naše sedanjosti, borci za samoupravo, ne socialistične odnose. Moramo si prizadevati, da dan borca ne bo le praznik nekdanjih udeležencev NOB, pač pa praznik vseh članov naše skupnosti, vseh poštenih borcev za našo prihodnost, za boljše delovne rezultate, za nove pridobitve naše družbe.

Mladi? Ni treba veliko reči. Njihova prisotnost, njihovo delo, njihove pohodne enote, ki nosijo imena naših slavnih partizanskih enot, nam veliko povedo. Izredno uspešno so se vključili tudi v današnje praznovanje.

Delovni obračun? Revolucija prinaša vselej tudi nove težave; pa vendar je premočrtna in zaradi tega — optimistična. S ponosom lahko ugotovimo, da smo v glavnem rešili vprašanja borčevskih pravic. V resoluciji o borčevski zaščiti, ki jo je lani sprejela skupščina SR Slovenije, po seji predsedstva in republiške konference SZDL Slovenije, so dana jasna stališča o tej področni skrbi za borce. Naša organizacija se postavlja bolj kot iniciator reševanja teh vprašanj. Celotna skrb za borce je prenešana na družbo kot celoto. S tem smo

naredili velik korak naprej. Seveda ne moremo trditi, da smo rešili vse probleme. Na področju zdravstva imamo še precej odprtih vprašanj, ki so danes tudi najakutnejša. Rešili smo večino stanovanjskih problemov borcev NOV, vprašanja osnovnega borčevskega varstva in v kratkem bo rešeno tudi vprašanje borčevskih pokojnin. Pričakujemo, da bo še ta mesec sprejet v skupščini zakon, po katerem bo borčevska pokojnina enakovredna povprečnemu osebnemu dohodku v Sloveniji v preteklem letu. Če k temu dodamo še družbeni dogovor o priznavalninah, smemo reči, da je bilo veliko narejenega. Sredi tega meseca bo izvršni odbor SZDL ponovno obravnaval tiste naše tovariše, ki so bili prisiljeni mobilizirani v nemško vojsko in ki jim je bila z zakonom odvzeta delovna doba od leta 1941 do vstopa v nemško vojsko.

No, dela ne bo zmanjkalo. Prav takšna slovesnost kot je današnja pa je nenavsezadnje tudi vzpodbuda k še večjim prizadevanjem. Saj pravim, revolucionar ni nikoli v pokoju.

»Postojte!« Kliče živim mrtvi glas:
»Da tu ležimo padli v boju za svobodo,
povejte ljudstvu na ves glas!
Ker tako velel je domovine ukaz
in našega srca neminljivi glas.«

Elizabeta Ostrožnik

V februarju smo izgubili člani-
co ZB Orehek—Jesenica, Elizabeto
Ostrožnik.

Ivan Jere-Janez

Na zagorskem pokopališču smo
se poslovili od Janeza Jereta iz Za-
gorja. V NOV je stopil leta 1943 in
sicer v Kamniško-zasavski odred in
nato v Šlandrovo brigado.

Frančiška Muhvič

Maja smo v Stari cerkvi pri
Kočevju pokopali Frančiško Mu-
hvič, ki se je rodila leta 1900 v Tre-
petih pri Čabru. Z vso družino je
bila leta 1942 odpeljana na Rab.
Tam ji je umrl mož. Z otroki se
je vrnila domov in pomagala parti-
zanom.

Jože Mikulič

V Dolgi vasi pri Kočevju smo
aprila pokopali Jožeta Mikuliča, ki
se je rodil leta 1920 v Loškem po-
toku. Leta 1941 se je vključil v ak-
cije OF. Maja leta 1942 je odšel
med partizane in se bojeval do
osvoboditve.

Ivanka Gusič

Kruta usoda nam je iztrgala iz
naše sredine Ivanko Gusič, ki se
je rodila leta 1925 v Gaberju na
Vipavskem. Za NOV se je začela de-
lati že pred kapitulacijo Italije.
Bila je kurirka, aktivistka in teren-
ka. Za svoje delo je bila odlikova-
na. Pokopali smo jo v Ajdovščini.

Ivan Javoršek-Justin

V dvainsedemdesetem letu staro-
sti je umrl Ivan Javoršek-Justin.
Rodil se je leta 1906 v Kisovcu pri
Zagorju. V NOV se je aktivno
vključil leta 1944. Bojeval se je v
operativnih enotah KZO. Za zasluge
v NOV je prejel vojaško odli-
kovanje.

Av gust Jurjevce

Na domžalskih Zalah smo se
konec lanskega leta poslovili od
Avgusta Jurjevca, ki se je rodil
pred 53 leti na Vrhopolju pri Mo-
ravčah. Že v letu 1941 je začel
aktivno sodelovati z OF. Januarja
leta 1943 je odšel med partizane.
Bil je borec Kamniško-zasavskega
odreda. Odlikovan je bil z redom
za hrabrost in z redom zasluge za
narod s srebrnim vencem.

Karel Novina

Nepričakovano je zapustil naše
vrste Karel Novina iz Apač. Rodil
se je leta 1917 v Brstovcu pri Se-
miču. Okusil je grenkobo taborišč
v Nemčiji.

Vinko Pregrad

V Bistrici ob Sotli smo se poslo-
vili od Vinka Pregrada, starega 79
let. Dva sinova sta bila borca NOV,
starejši je padel na pragu svobode
kot borec 14. divizije. Vsi ostali
člani družine so bili izgnani v ta-
borišče v Nemčijo.

Milan Lipovec

Maja je umrl Milan Lipovec,
upokojeni polkovnik JLA, borec 2.
grupe odredov od marca leta 1942.
Učitelj, delavec in človek s tako
bogatim življenjem nam bo ostal
v trajnem spominu.

Frančiška Šircelj

Maja smo pospremili na zadnjo
pot partizansko mamo Frančiško
Šircelj iz Police pri Grosupljem.
Že leta 1941 so se v njeni hiši se-
stajali organizatorji OF. Leta 1942
so bili izdani in odpeljani na Rab.
Poleti leta 1943 se je vrnila iz ta-
borišča domov. Bila je izdana in
odpeljana v taborišče v Nemčijo.

Stanko Sterle

Na pokopališču v Viševku smo
pokopali Stanka Sterleta iz Iga va-
si v Loški dolini. Že leta 1942 je
začel aktivno in organizirano delati
za cilje OF. Leta 1942 so ga Itali-
jani aretirali in odpeljali v tabori-
šče na Rab. Po kapitulaciji Italije
se je vrnil kot borec Rabske bri-
gade, nato je bil v 18. diviziji.

Julka Modic

V devetindesetem letu staro-
sti je umrla Julka Modic, doma iz
Vrhniške v Loški dolini. V italijan-
ski ofenzivi leta 1942 je padel njen
oče, okupator pa jim je požgal do-
mačijo.

Alojz Intihar

Na ljubljanskih Zalah smo se
poslovili konec lanskega leta od
Alojza Intiharja. Rodil se je leta
1895 v soteski Iške v Bukovcu pri
Krvavi peči. Bil je med prvimi, ki
se je priključil OF. Njegov sin pa
je padel kot partizan.

Ciril Biček

Mnogo prezgodaj nas je zapu-
stil Ciril Biček, nekdanji borec Pre-
šernove in Vojkove brigade. Rodil
se je leta 1925 v Davči. Za hrabrost
in požrtvovalnost med vojno in po
vojni je bil trikrat odlikovan.

Andrej Maurič

Na pokopališču Bukovo pri
Cerknem smo se januarja letos
poslovili od Andreja Mauriča, sta-
rega 89 let. Bil je napredno usmer-
jen in je že od pomladi leta 1942
sodeloval z OF.

Peter Čarman

Na tržiškem pokopališču smo se
poslovili od aktivista, člana ZB
NOV Tržič, Petra Čarmana. Bil je
v internaciji v Italiji. Ohranili ga
bomo v lepem spominu.

Franc Teyrovsky

V Tržiču je umrl borec Kokrške-
ga odreda Franc Teyrovsky. Poko-
pali smo ga marca.

Tilka Štravs

Na pokopališču v Kostanjevici
na Krki smo pospremili Tilko
Štravs. Za NOG je začela delati
leta 1941 s prvimi organizatorji
upora. Bila je izdana in so jo le-
ta 1942 odpeljali v koperske za-
pore. Po kapitulaciji Italije se je
vrnila in doživela najstrašnejše.
Edinega sina so ji Nemci ustrelili
med kostanjeviškimi talci.

Tilka Žargi

Aprila letos smo na ljubljanskih
Zalah pokopali Tilko Žargi, ki se
je rodila leta 1899. Za NOG je za-
čela delati leta 1941. Pri njej na
domu se je razmnoževal »Sloven-
ski poročevalec«. V njeni hiši so
bili sestanki aktivistov in ilegal-
cev. Za svoje delo v NOB je pre-
jela odlikovanje orden zasluge za
narod III. stopnje.

Franjo Veselko

Našega priljubljenega soborca, profe-
sorja in partizanskega fotografa Franja
Veselka ni več. Nenadoma, sredi neneh-
nega snovanja, se je poslovil od nas.
Komaj dobre tri tedne je minilo, odkar
se je s svojo neposredno besedo oglašil
v radijski oddaji »Se pomnite, tovari-
ši!« in samo na njemu lasten način do-
živeto in natančno opisal poslušalcem
delo foto sekcije pri IOOF v Črnomlju,
ki jo je organiziral po prihodu iz itali-
janske internacije ter jo izredno uspe-
šno vodil od ustanovitve sredi narodno-
osvobodilnega boja vse do osvoboditve.
Spričo svoje delovne doslednosti in na-
tančnosti nam je posebej v zborniku
Cankarjeve brigade ohranil in zapustil
številne neprecenljive dokumente: boga-
to filmsko in slikovno gradivo iz NOB.

Življenjska pot profesorja Franja
Veselka se je začela leta 1905 v Središču
ob Dravi. Kot pedagog in vzgojitelj je
vcepljal mladini v srce ljubezen do do-
movine najprej v Ptuj, nato v Novem
mestu in naposled v Ljubljani na I. gim-
naziji in kasneje na učiteljski. Kot po-
klicni zgodovinar in borec, ki je izšel
iz revolucije, je mladino vzgajal v soci-
alističnem duhu. Vse življenje je bil ne-
nadkriljiv optimist, ki je domala v vsa-
kem človeku verjel samo v dobro, za-
to je tako tudi vzgajal številne rodove
svojih učencev. Rdeča nit njegovih uč-
novzgojnih prizadevanj sta bili narodno-
osvobodilna borba jugoslovanskih naro-
dov in napredne revolucije po svetu.

Tudi po upokojitvi ni izpregel. Z
veliko vnemo se je lotil zbiranja pisane-

ga in slikovnega gradiva o mladi Afriki.
Z živo neposredno besedo in barvnimi
diapozitivi je kot upokojenec hodil s
šole na šolo ter se z mladostno goreč-
nostjo z mladino navduševal nad zna-
gami revolucij po svetu. Še posebej skr-
bno je zbiral podatke in poročila o uspe-
hih in nastopih Jugoslovancev v prija-
teljskih in nevezanih državah po vsem
svetu in jih sproti — na prepogoste že-
lje šol — v besedi in sliki posredoval
mladini.

Tak je bil partizanski fotograf profe-
sor Franjo Veselko in takega bodo
ohranile v spominu generacije njegovih
učencev ter njegovi soborci in sotovari-
ši iz narodnoosvobodilnega boja.

EDI SELHAUS

VINKO TRINKAUS:

PREKO MEJE

Hodita tiho, zatopljeni v premišlje-
vanje. Zerjal sluti, da Bergant premi-
lja o dekletu. Priljubila se mu je; fan-
tu ni vseeno, da sta ji pripravila takšno
smrt. Njemu za ljudi, ki jih je tako
spravil na drugi svet, ni žal.

Ljudje tako in tako slejkoprej umre-
jo. Nekateri se še rodijo ne in že mora-
jo na drugi svet. V vojni umre veliko,
povsem nedolžnih ljudi, brez vsake ko-
risti. On pa si bo zelo opomogel. Se-
veda, če vojna potraja in ne premakne-
jo meje. Zlasti meje. Brez nje bo spet
siromak kot je bil.

Z Bergantom prideta do votline kjer
imata priročno skrivališče. Zerjal poča-
ka, da sin privleče iz votline nahrbtni-

ka, polna drobnarij. Fantje, odgnani na
prisilno delo v Nemčijo, prinašajo ob
dopustih domov lične stvarčice in jih
z njim zamenjujejo za cigarete, ki jih
nakupujejo na italijanski strani. Kup-
čija mu dobro nese. Marsikaj je že lah-
ko kupil.

»Morava tudi danes preko meje?«
mrko, naveličano zavzdihne Bergant.

»Prav danes. Najbolj varno je. Grani-
čarji so na kraju, kjer je one razneslo.
Do jutri sva povsem varna.«

»Zaradi dekleta ni bilo prav,« trma-
sto zagodrnja Bergant.

»Tiho! Kaj ti mar gosposko dekle.
Oženil se boš s hribovsko punco, vajeno
težkega dela. Da ti bo lažje, si pripravi
bogastvo. Tak stopi že, kлада,« zarentan-
či Zerjal in sune Berganta naprej.

Sin ne godrnja. Vsaj glasu ni slišal.
Potihoma pa ga najbrž preklinja. Kar
naj, trap. Za njegovo dobro se peha.
Kar bo ostalo, vse nasledi Bergant. Mo-
ral bi mu biti hvaležen. Pa saj bo, ko se
strezni od spomina na dekle in ga pri-
tisne življenje.

Spet sta pred mejo, dobro uro hoda
vstran, kjer so mine raztrgale troje lju-
di. Pred eno od skrivnih stez, po katerih
hodita preko meje. Ne zastaneta, le upo-
časni korak.

Ne more verjeti: traja en sam dolg
hip. Strahovit pok. Vrže ga po tleh. Ču-
ti bolečino, a ne more govoriti. Le to
ga prešinja, da izgublja moč, da bi stra-
hotno rad še nekaj povedal. A ne more.
Tone, tone...

● Borcem Tomšičeve brigade!

Vabimo borce Tomšičeve brigade,
da se udeležijo slavnosti 35-letnice
ustanovitve brigade, ki bo v soboto
— 16. julija ob 10. uri — v Kočevju
(na Trgu zbora odposlancev).

Z nami praznuje tudi vojaška eno-
ta, ki goji in razvija tradicije na-
še brigade in mladinske pohodne eno-
te, ki imajo ime po naši brigadi.

Po kulturnem sporedu, kjer sode-
luje tudi vojaška godba, bo tovariško
srečanje.

Odhod iz Ljubljane z avtobusi ob
8. uri (16. 7. 1977) iz Vegove uli-
ce pri univerzi, vrnitev je po dogo-
voru.

Odbor I. SPUB Tone Tomšič
Ljubljana

MOJA PRVA PARTIZANSKA PUŠKA

V začetku novembra 1943 sem prišel z Gorjancev in preko reke Krke pri Kronovem na Trško goro. V Štatenbergu za Trško goro sem se vključil v 2. bataljon 12. brigade, kjer sem v drugi četi in tretji desetini postal desetar. Še nikoli v življenju nisem opravljal takšnih dolžnosti in tudi v poveljevanju in streljanju nisem bil več, da o kakšni vojaški taktiki sploh ne govorim. S seboj sem prinesel tudi daljšo italijansko puško, ki sem jo dobil v Novem mestu, ko smo ob italijanski kapitulaciji razoroževali Italijane.

Tako pomembno nalogo so mi verjetno zaupali zato, ker sem na novomeški gimnaziji opravil zrelostni izpit in so verjeli, da se bom znašel v različnih situacijah. In res sem se ob napadu nemških in belogardističnih tolpa na mojo desetino pri Hmelniku kar dobro znašel in tudi puška mi je dobro služila. V moji desetini je bilo štirinajst borcev, med njimi tudi mitraljezec s težko bredo ter lahki minomet. Borci sem lepo razporedil na položajih in ko smo zagledali kolono Nemcev in belogardistov, ki se je blizala po čisti iz Karteljevega proti Hmelniku, sem počakal, da je bila kolona oddaljena le še kakšnih petdeset metrov, nato pa sem uka-

zal streljati z vsem orožjem. Uspeh seveda ni izostal. Težka breča in minomet sta opravila svojo nalogo, pa tudi puške niso zatajile. V paničnem begu so sovražniki zapustili bojšče in za seboj pustili mrtve in ranjene. Veliko mi je veselja med našimi borci, saj je bil to naš ognjeni krst.

Svojo italijansko puško sem poskušal še izpopolniti in polepšati. Pri brigadnem orožarju sem jo dal skrajšati, jo očistil s smirkovim papirjem, da je bila čista in na njeno kopito vrezal peterokrako zvezdo. Tako lepe puške ni imel nihče v brigadi, saj sem jo nazadnje celo polakiral. Nekateri borci so mi jo kar zavidali, čeprav puške po tej olepšavi nisem

veliko uporabljal. K meni je stopil neki tovariš, imena se ne spominjam več, in me lepo prosil, da bi mojo »lepotico« zamenjal za nemško »mavzerico«. Nekoliko sem okleval, vendar sem se na koncu le omeščal in zamenjal. Hudo mi je prišlo, da je moja puška primernejša za poulične boje in da lahko z njo streljaš celo okrog vogala.

Mislil, da moj tovariš s to puško sovražniku ni napravil kakšne posebne škode, moja mavzerica pa je krepko tepla »belčke« in švabe. Bila mi je odlična spremljevalka v bojih, ki sem se jih udeležil z 12. brigado na Dolenjskem.

LOJZE SONC

Enajsti partijski tečaj

Ze dolgo sem si želel obiskati »Bazo 20« v Kočevskem Rogu in tamkajšnje vasi Črmošnjice, Srednjo vas, Podturn in druge. Lepega sončnega dne, 26. marca letos, se mi je želja izpolnila. Najprej sem obiskal Bazo 20, za katero nisem vedel, čeprav sem med vojno hodil v njeno neposredni bližini. Zelo sem bil vzradoščen, ko sem si ogledoval barake, v katerih je v času NOV delovalo najvišje partijsko in vojaško vodstvo slovenskega naroda. Na tiste čase me še posebej vežejo spomini na Srednjo vas in Črmošnjice, kjer

sem od 7. februarja do 12. marca 1945 obiskoval partijsko šolo.

Na 11. partijski tečaj sva odšla jaz iz naše čete ter politični komisar bataljona Alojz Jurca. Kljub temu, da so bili pogoji na tečaju zelo težki, smo se tečajniki trudili, da bi si pridobili čimveč znanja za poznejše politično delo v enotah. Imeli smo izvrstne predavatelje, med drugimi so predavali tudi Zdenka Kidričeva, Milko Gernič ter drugi tovariši iz centralnega komiteja. Največkrat smo govorili o nacionalnem vprašanju v Jugoslaviji, o

razvoju naše partije in o drugih vprašanjih. Ob koncu tečaja smo imeli izpite, kamor je prišel tudi tovariš Franc Leskošek-Luka. Njegova prisotnost je bilo zame veliko doživetje, saj sem se prvič srečal s tako uglednim funkcionarjem. Posebno sem bil v zadregi, ko sem moral odgovarjati na njegova vprašanja. Po opravljenem izpitu sem dobil spričevalo, ki ga še danes hranim kot dragocen spomin, nato pa sem se vrnil v svojo enoto, ki je bila takrat na območju Brkinov.

MIRKO SLIVAR

Tudi za naše Prekmurje se je bilo treba boriti

Po končani prvi svetovni vojni, ko je razpadla stara Avstro-ogrska država in so na njenih ruševinah nastajale nove, med njimi tudi Jugoslavija, se je bilo treba odločno boriti za kraje, kjer so bili naseljeni slovenski rojaki. Tako je bilo tudi s Prekmurjem.

Povzemam nekaj zapisov iz onih časov, ko je naša delegacija z veliko vztrajnostjo na mirovni konferenci v Parizu dosegla, da smo dobili vsaj del ozemlja, ki nam je pripadalo.

Naša delegacija je na mirovni konferenci v Parizu predlagala, naj bi meja z madžarsko potekala preko naslednjih točk. Na severu naj bi bila meja reka Raba, na vzhodu pa razvodje med Lendavo in Krko. Kot izvedenec za Prekmurje je bil v naši delegaciji profesor dr. Slavič. Na podlagi njegovih podatkov je naša delegacija utemeljevala zahteve po Prekmurju s tem, da je to staro slovensko ozemlje, kjer so Slovenci že pred več kot tisoč leti imeli pod vodstvom domačih knezov Pribila in Koclja svojo državo. Kljub temu, da so bili pozneje dolga stoletja pod madžarsko oblastjo, so ostali Slovenci. Da želijo živeti v Jugoslaviji, so pokazali z velikimi ljudskimi tabori v Murski Soboti, Radgoni in v Beltincih konec leta 1918, kjer so zahtevali priključitev k Jugoslaviji.

Ko se je teritorialna komisija prvič začela ukvarjati z jugoslovansko severno mejo, je bila zanjo najbolj naravna meja po črti Drava-Donava od Beljaka do Beograda. S tem bi mi izgubili Banat, Bačko, Baranja, Medjimurje, Prekmurje, Slovenske gorice in Maribor. Ogorčenje naše delegacije je bilo takšno, da je komisija to misel kmalu opustila, na Slovenskem ozemlju pa je prešla na drugo naravno črto — na reki Dravo in Muro. S tem je bilo Prekmurje, ki leži severno od Mure, odrezano od jugoslovanskega ozemlja in je tako postalo vprašanje zase. Tako je teritorialna komisija v Parizu okrog 20. marca 1919 sklenila, da je Prekmurje od Jugoslavije popolnoma ločeno, da tam ni mogoče določiti jasnih geografskih meja in da je ogrska statistika, ki je uporabljala samo madžarska imena, tako pomešala

madžarske in slovenske vasi, da jih ni mogoče več ločiti.

Sedaj se je začelo delo naše delegacije. Profesor Slavič je napisal posebno brošuro o Prekmurju in sestavil natančno statistiko slovenskih imen. Skupno z dr. Brezgarjem je napisal spomenico o gospodarskem položaju Prekmurja, kjer sta dokazala, da Prekmurci najlaže prodajajo svoje žito in druge pridelke na Štajersko, v Radgono in Ljutomer. Madžari so poskušali vsa leta to ovirati s tem, da niso regulirali Mure, da preko nje niso gradili mostov ter da so edino železniško progo, ki je povezovala Madžarsko in Prekmurje, speljali samo do Murske Sobotice, ne pa tudi do Radgone, čeprav je ta le deset kilometrov oddaljena. Tako so Slovence prisilili, da so svoje pridelke prodajali na Madžarsko, kar pa jim je bilo vsekako v škodo.

Minister Zolger in drugi slovenski izvedenci so na mirovni konferenci s pomočjo teh podatkov poskušali prepričati člane konference, da so naše zahteve upravičene. Kakor na vseh konferencah, so nas podpirali Francozi, proti nam so bili Italijani, Američani in Angleži pa je bilo treba še pridobiti. To nam je tudi uspelo. Ameriški član teritorialne komisije Johnson je pristal na to, da se jugoslovanska meja pomakne preko Mure, toda ni hotel pristati, da bi se pomaknila do Rabe in Sv. Gotharda. Kot severno mejo je zahteval razvodnico med Rabo in Muro.

Teritorialna komisija je 28. aprila 1919 ta predlog sprejela in ga v tej obliki 12. maja predložila vrhovnemu svetu, ki pa ga je odklonil in ostal na prvot-

nem predlogu — meja naj poteka po Muri. Na tej seji je govoril italijanski delegat, da Prekmurci niso stalno naseljeno ljudstvo, ampak vrsta ciginov, ki se stalno selijo. Naša delegacija je napravila odločen korak in zahtevala, da naj jo konferenca zaslisi. Predsednik konference Clemenceau je v to privolil in naš minister Zolger je 20. maja 1919 začel prekmursko vprašanje pred teritorialno komisijo. To je končno pomagalo. Komisija je naš predlog dokončno sprejela, 26. maja pa ga je potrdil tudi vrhovni svet.

Tako je postala severna meja Jugoslavije z Madžarsko razvodnica med Muro in Rabo, vzhodna pa razvodnica med Lendavo in Krko. Na tem ozemlju je po ogrski statistiki leta 1910 živelo 67.000 Slovencev in 20.000 Madžarov. Z določitvijo meje smo Slovenci izgubili Sv. Gothard in njegovo južno okolico, kjer je živelo okrog 5.000 Slovencev. Naša delegacija je poskušala rešiti še to ozemlje s približno dvajsetimi slovenskimi vasi. To je bilo 9. julija, ko je vrhovni svet na zahtevo avstrijske delegacije sklenil, da se priključijo nemške pokrajine zahodne Ogrske k Avstriji. Takrat je jugoslovanska delegacija zahtevala, naj se ozemlje Sv. Gotharda ne priključi Avstriji, ampak Jugoslaviji, ker tam živi okrog 70.000 Slovencev in Hrvatov. Francozi so nam hoteli pomagati in so pripravili predlog za teritorialno komisijo, vendar so vse druge delegacije nasprotovale. Vrhovni svet je na seji 2. avgusta 1919 naš predlog odbil in s tem je bilo »prekmursko vprašanje« zaključeno.

SREČKO ŠORLI

fotografija Z vprašanjem

Tudi za danes objavljeno fotografijo nimamo nobenih podatkov, zato prosimo vse, ki bi karkoli vedeli o njej, da to sporočijo našemu uredništvu.

Odgovor k fotografiji z vprašanjem

K fotografiji z vprašanjem, ki je bila objavljena v našem časopisu 13. januarja letos, nam je tovariš Franc Hribar iz Tržišča na Dolenjskem poslal naslednje pojasnilo.

»Na fotografiji je Gubčeva brigada na svojem pohodu iz Bele krajine v Loško dolino, kamor je odšla ščititi letališče Nadlesk, od koder so prav takrat odpeljala prva letala ranjence v Bari. Fotografija naj bi bila posneta nekje med Prezidom in Nadleskom po letu 1944.

Zastavonoša je Rudi iz Gabrovke (Sv. Križ), desno ob njem je Lojze Obštetar-Jumbo, ki živi nekje v Ljubljani, levo sem pa jaz (gledano v smeri pohoda).«

v nekaj
vrsticah

VOJSKO

Dne 23. junija 1943 je bil za prebivalce na Vojskarski planoti strašen dan. Italijanski okupatorji so požgali 70 poslopij, pobili tri domačine, 22 pa so jih odpeljali v zapore. Dan pred tem so partizani v Mrzli rupi pri Vojskem napadli tovornjak »kvesturinov«, ki so bili na enem svojih »pohodov« na domačine v Mrzli rupi. Sedemnajst kvesturinov je padlo, eden pa je pobegnil.

V spomin na ta dan praznujejo Vojskarji svoj krajevni praznik, letos že šestič. V dvorani planinskega doma na Vojskem je bila proslava, na kateri je govoril predsednik občinske konference SZDL Idrja, Viktor Podobnik. V kulturnem programu sta sodelovala pevski zbor iz Vojskega in zbor lovske družine iz Idrje ter šolska mladina.

Po proslavi so udeleženci odšli na grobišče, kjer je pokopanih 39 padlih in pobitih med NOB. Tam je spregovoril Angel Kosovel-Peter, mladi pa so na najvišjem vrhu prižgali kres, ki je spominjal na požig domačij med NOB.

JANEZ JERAM

TRŽIČ

V krajevni skupnosti Bistrica pri Trziču so 2. julija praznovali krajevni praznik. Slovesnosti so se začele 29. junija s športnimi tekmovanji ob bistriški osnovni šoli. Člani krajevnih organizacij ZRVS iz Bistrice so pripravili tudi razstavo vojaškega orožja. V okviru kulturnih prireditev velja omeniti promenadni koncert tržiškega pihalnega orkestra in kulturne skupine »Karavanke« iz Trziča. Na osrednji slovesnosti so podelili krajevna priznanja OF, s kulturnim programom pa so se predstavili cimbani VVZ Tončke Mokorelove, učenci osnovne šole heroja Bračiča ter kvintet bratov Zupan.

Tretjega julija je bilo srečanje borcev, mladine, delovnih ljudi in občanov tržiške občine na Bistriški planini.

M. VALJAVEC

ŽUŽEMBERK

Naše združenje borcev v Žužemberku ima 128 članov, ki so vključeni v vsa družbenopolitična dogajanja. Od maja lani imamo v prodaji spominske značke, na katerih je upodobljen naš krajevni spomenik. Z izkupičkom od prodanih značk bomo lahko še vzorneje vzdrževali to spominsko obeležje. Ob spomeniku so vdelani tudi žarometi, ki zagorijo ob večjih slovesnostih in praznikih. Lani je strela naredila na spomeniku precej škode. Prav v teh dneh ga popravljajo. Treba bo še precej dela, da bo do 13. julija, ko praznujemo krajevni praznik, vse nared.

L. P.

ČRNOMELJ

Na pobudo Športnega društva invalid Črnomelj je bil od 6. do 27. junija kegljaški turnir na kegljišču rudnika Kanižarica. Sodelovalo je dvanaest ekip. Prvo mesto je dosegla prva ekipa SD invalid, druga je bila ekipa Rudnik Kanižarica, tretja pa druga ekipa delovne organizacije Gradbeništva obrt in komunala.

L. S.

KRANJSKA GORA

V petek 1. julija je bila v Jasni v Kranjski gori svojevrstna slovesnost. Združenje borcev Kranjska gora je izročilo Elektrostrojnemu podjetju TIKI iz Ljubljane v oskrbo spomenik, posvečen prvoborceu Ivanu Krivicu, ki je padel 10. marca 1944 v Jasni.

B. B.

ZALEC

Občinska konferenca ZSMS Zalec je letos organizirala dve mladinski delovni brigadi. Brigada »Slavko Slander« bo delala na mladinski delovni akciji Brkini 77, brigada 1. Savinjske čete bo delala na zvezni delovni akciji Kruševac 77. Ta brigada bo odšla na akcijo 13. julija, vrnila pa se bo 14. avgusta. Poleg brigadirjev iz žalske občine bodo v tej izmeni sodelovali še brigadirji iz Trogira, Varaždina ter brigadirji iz zamejstva. Brigada »Slavka Slandra« bo odšla na delo 7. avgusta in se bo vrnila 28. istega meseca.

V brigadi je večinoma delavska mladina, razen nekaj posameznikov pa ni študentov-stipendistov. Kljub prizadevanjem, da bi se tudi ti vključili v brigado, se stanje ne spremeni.

☆

Tako kot vsako leto je tudi letos občinska konferenca ZSMS Zalec, skupno z mladimi iz Trnave, kjer bo letos od 1. do 10. julija potoval praznik občine Zalec, za dan borca pripravila tradicionalen pohod po partizanskih poteh in domačijah.

DARKO NARAGLAV

POSTOJNA

Združenje borcev Laze-Jakovica je skupaj z družbenopolitičnimi organizacijami odkrilo spominsko obeležje »Partizanski prehod 1941-1945« pri »Mačkovi« čuvajnici. Na slovesnosti je spregovoril Jože Simšič-Jelen, ki je poudaril tudi zasluge Mačkove družine, ki je v tistem obdobju stanovala v čuvajnici in obveščala kurirje o varnosti prehoda. Nastopili so tudi pionirji iz Laz, Logaški oktet in mladinska godba iz Logatca.

I. M.

BLEJSKA DOBRAVA

V četrtek je aktiv ZSMS v obratu telefonskih enot »Iskre« na Blejski Dobravi pripravil proslavo v počastitev 4. julija — dneva borca. V kulturnem programu je sodeloval moški pevski zbor »Vintgar«, ki je zapel nekaj partizanskih in revolucionarnih pesmi. Zbranim je spregovoril Ludvik Ambrožič, predsednik združenja borcev, ki je opisal delo borcev NOV v sedanjem trenutku razvoja revolucije in samouprave socialistične družbe.

I. A.

ZASIP PRI BLEDU

V nedeljo, 26. junija je bil na Homu pri Zasipu deveti zbor gorenjskih aktivistov, združen s srečanjem borcev Gorenjskega odreda. Zbrane je pozdravil Ivan Povšin, v imenu borcev Gorenjskega odreda pa je prisotne pozdravil polkovnik Ljubo Kržišnik. Osrednji govor je imel tovariš Marjan Rožič. V kulturnem delu prireditve so nastopili združeni pevski zbori, godbe na pihala iz Trziča, Lese in Gorij, recitatorji delavske univerze iz Radovljice in folklorna skupina iz Gorij. Srečanja se je udeležilo več kot šest tisoč prebivalcev z Gorenjske.

B. B.

PODČETRTEK

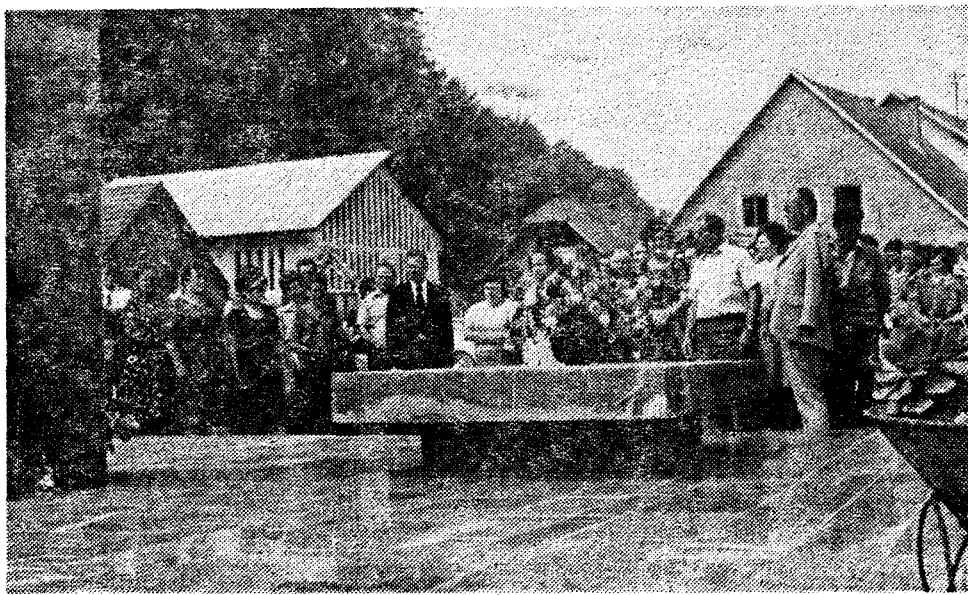
V Atomskih toplicah pri Podčetrtku, v osrčju Kozjanskega, je v počitniških dneh še posebno živo. Gostje, ki so željni zdravilne vode in sprehodov po bližnjih hribih in gozdovih, lahko zaenkrat prebivajo v naselju lesenih hišic »Brionik« ali pri zasebnikih. Nekateri postavljajo šotore, za vse pa še vedno ni strehe nad glavo. Kmalu bo drugače! Gradbeno podjetje Gradis gradi v neposredni bližini Toplic priklupen hotel. Ze v prihodnji sezoni bo v njem približno dvesto gostov. Med njimi bo najbrž precej borcev. In prav je tako! Nekoč so se borili v teh Kozjanskih krajih, zibelja upora jim pravijo, pa naj danes, po »olikih letih, tukaj tudi skupaj uživajo...

LUCKA LESNIK

Od politične situacije

Letna skupščina mestne organizacije ZZB NOV Postojna, ki je bila 24. maja, je bila dokaj pestra in zanimiva. Predsednik organizacije je podrobno orisal našo zunanjo in notranjo politiko, še posebej pa je spregovoril o odnosih z Italijo po podpisu osimskih sporazumov in o položaju naše manjšine v tej sosedni državi, kakor tudi o položaju Slovencev v Avstriji. Poudaril je, da so se oblasti in stranke v Avstriji povežale v zatiranju koroških Slovencev in gradiščanskih Hrvatov in poskušajo na vse načine kršiti avstrijsko državno pogodbo.

Ko je predsednik spregovoril o družbeni samozasčitni in varnosti naše države, je poudaril, da so prav borbene organizacije poklicane, da se skupaj z zvezo komunistov borijo proti vsem negativnim pojavom, ki se pojavljajo pri nas ali pa zunaj naših meja. »Največja pridobitev naše revolucije pa je še vedno bratstvo in enotnost naših narodov, zato je veliko poskusov, da bi ga razbili«, je med drugim poudaril. Spregovoril je tudi o vlogi borbenskih organizacij v naši družbi in o Titovi revolucionarni in življenjski poti, podrobneje pa o delu odbora mestne organizacije ZZB NOV Postojna.

KOZJANSKO

Srečanje na Kozjanskem

Pred nedavnim se je na Kozjanskem zbralo prek šestdeset nekdanjih internirancev in ukradenih otrok na svojem že tradicionalnem šestem srečanju, ki so bili v dneh vojne v taborišču Coburg na Bavarskem. Večina njih je odšla na pot izgnanstva v letu 1942, ko je okupator streljal na desetine naših ljudi v Starem piskru in Mariboru. Svojce ustreljenih so že takoj prvi dan po ustrelitvi družinskega člana odvedli v taborišče, nemalokrat družine s petimi pa tudi z desetimi otroki.

Otroci osnovne šole narodne heroine Tončke Čečeve v Lesičnem so nekdanjim internirancem ob spomeniku in grobnici padlih borcev pripravili krajši, toda kvalitetno izveden kulturni program, udeležence srečanja pa sta pozdravila predsednik krajevnih organizacij zveze borcev in predsednik krajevnih skupnosti.

Prijetno razpoloženi so si gostje Kozjanskega ogledali Titov rojstni kraj Kumrovec in se vrnili v Virštanj, kjer so jim domačini, skupaj s krajevno skupnostjo, ZB in občinskim odborom ZZB NOV Šmarje pri Jelšah pripravili prijetno srečanje ob zakuski. Siehni med njimi se je spomnil taborišče Seligenportna, Coburga, Vorheima, Frohleitna, Bamberga in drugih na poti do Coburga, kjer je večina dočakala svobodo. S srečanja so poslali republiškemu odboru ZZB NOV poslanico, kjer žele, da bi čimprej uredili vprašanje priznavanja dvojnega štetja in s tem tudi priznavanje njihovega deleža v drugi svetovni vojni nasploh.

»Čudi nas,« so med drugim zapisali, »da mora še vedno marsikdo med nami zastopati tekati po uradih, ko si hoče zagotoviti priznanje dobe, preživete v teh taboriščih. Mar nismo tudi mi izgubljali svojega zdravja in svoje mladosti v taboriščih?«

Nekdanji interniranci in ukradeni otroci iz vse Slovenije, ki so se zbrali nedavno na Kozjanskem, žele, da bi njihovo vprašanje čimprej uredili.

MILENKO STRASEK

LJUTOMER

Partizansko slavlje
na Stari cesti

Na obronkih Slovenskih Goric, v prelepi prleški pokrajini, se na pobočju razprostira vas Stara cesta. Pred 33 leti je bil tod spopad med partizani in okupatorjem. Zgodilo se je pri Jesenikovi domačiji. Letos je bila prav tu ob dnevu borca proslava Ljutomerske občine. Zbrali so se borci in aktivisti OF, med njimi nekdanji borci Jurišnega bataljona 15. divizije, nad katerimi ima domičil skupščina občine Ljutomer. Prišli so tudi nekdanji borci za severno mejo in številni predstavniki družbenopolitičnih organizacij.

Zbrane je pozdravil nekdanji komandant jurišnega bataljona Rudi Pušenjak-Uragan. Med drugim je poudaril, da mora biti povezanost med borbensko in mladinsko organizacijo v prihodnje

še močnejša, še pestrejša. O partizanskih bojih in akcijah v Prlekiji, še zlasti o dogodkih na Stari cesti, je govoril podpredsednik IS SO Ljutomer Rado Pušenjak. Na Jesenikovi domačiji so odkrili spominsko ploščo v spomin na postojanko OF, pri kateri je v boju z okupatorjem (5. aprila 1944) padel aktivist OF, Janko Slavinec — mlajši iz Cezanjevec. Življenje za svobodo sta dala tudi Franc Jesenik (lastnik hiše, v kateri je bila postojanka) in sin Janko. Spominsko ploščo je prevzel v varstvo predstavnik KS Stara cesta, združenje borcev Cezanjeveci pa je razvilo prapor, na katerega so pritrčili spominske trakove. Več kot 80 občanov in predstavnikov družbenopolitičnih organizacij je prispevalo sredstva za nabavo žebelčkov, pritrjenih na drog prapora. V kulturnem programu so sodelovali moški in mešani pevski zbor iz Veržaja ter pihalni orkester KPD Bučkoveci. Po kulturnem programu je bilo tovariško srečanje.

STANE FEUS

cije do grobišč

Po sprejemu predsednikovega poročila se je razvila živahna diskusija o še vseh nerešenih in nezadostno rešenih vprašanjih, še posebej pa o delu republiškega komiteja za vprašanja borcev NOV pri reševanju vlog borcev-prekomorcev, o proslavah v letošnjem jubilejnim letu, o delovnih uspehih v postojnski občini (v zadnjem času so zgradili vodovod, otroški vrtec, dom počitka ter razne športne in zdravstvene objekte). Nadalje so govorili o prestavitvi pokopališča v Veliki otok ter o enkratni pomoči slabše situiranim borcem, za kar pa primanjkuje denarja. Raz-

pravljali so tudi o izletih za člane borčevskih organizacij, o odloku za enoten pogreb borcev, o klimatskem in kopališkem zdravljenju, o ureditvi spomenika padlim borcem na Trgu padlih borcev v Postojni, o čemer so sicer že večkrat govorili, a rešitve še niso našli, ter o predaji spomenikov in spominskih obeležij v oskrbo pionirskemu odredu Franc Rozman-Stane ter posebni osnovni šoli v Postojni.

S skupščine so tovarišu Titu poslali brzojavko z najboljšimi čestitkami ob rojstnem dnevu.

IVAN MEZGEC

IRŽIČ

Ureditev nekdanje ilegalne poti preko Karavank

Med osrednje letošnje prireditve, ki jih pripravljajo v trziški občini, sodi tudi ureditev nekdanje ilegalne poti tovariša Tita preko Karavank. Pot, po kateri je v letu 1934 tovariš Tito večkrat legalno prečkal Karavanke na poti preko Dunaja, bodo Tržičani uredili kot transverzalo planinske poti. Po njej bo 27. in 28. avgusta letos potekal tudi mladinski pohod. Začetek tega pohoda, ki ga pripravlja mladinska pohodna enota »Koroški odred«, ki deluje pri občinski konferenci ZSMS Tržič, bo z Mahavogvega griča pri Sebenjah, vasi med Kranjem in Tržičem. Na griču, kjer se je tovariš Tito sestal z vodnikom, ki ga je vodil preko Karavank, bodo občani Tržiča uredili manjši spominski park s spomenikom in spominsko ploščo. Pot se bo nadaljevala mimo Žepičeve hiše v Križah pri Tržiču, na kateri so letos odkrili spominsko ploščo, ki obeležuje pokrajinsko partijsko konferenco, ki je bila v tej hiši. Pot se bo nadaljevala skozi Tržič, Slap pri Tržiču, slikovito Dovžanovo sotesko, Dolino in Jelendol,

do Kala in Kofc. Na pohodu pričakujejo več kot 200 udeležencev, ki jih bodo vodili vodniki Planinskega društva Tržič naslednjega dne na Škrbino, 1857 metrov visok vrh v Karavankah. Celotna pot ilegalnega prehoda tovariša Tita preko Karavank bo tudi primerno označena. Udeleženci pohoda in slavnostne otvoritve poti bodo dobili poseben emblema in spominsko značko.

M. VALJAVEC

NOVA GORICA

Dan borca in dan Iskre

V počastitev partijskih in Titovih jubilejev ter 30-letnice svobodne izgradnje Primorske se je v Novi Gorici zbralo okoli 15.000 delavcev združenega podjetja Iskre. To je bilo tudi tradicionalno praznovanje dneva borca in dneva Iskre.

Ob tej priložnosti je govoril predsednik gospodarske zbornice SR Slovenije Andrej Verbič. Z zborovanja so poslali pozdravno pismo tovarišu Titu. Za zasluge, ki jih ima Iskra pri razvoju Goriške, je predsednik skupščine občine Nova Gorica predal Iskri posebno priznanje novogoriške občine.

J. ALIČ

LJUBLJANA—MOSTE—POLJE

Športno tekmovanje vojaških vojnih invalidov

Komisija za vojaške vojne invalide pri občinskem odboru ZZB NOV občine Ljubljana Moste-Polje je priredila 16. športno tekmovanje v počastitev Titovih jubilejev, občinskega praznika in dneva borca.

Kegljači so nastopili na štiristeznem avtomatskem kegljišču tovarne Saturnus. Tekmovalo je 27 ekip, tekmovanje pa je trajalo več dni. Med najboljših se je uvrstila ekipa Gradis TOZD SPO iz Ljubljane. Druga je bila ekipa Gradis TOZD Kovinski obrati, tretja pa ekipa Slovenija ceste Ljubljana TOZD Mehanični obrati. Najboljši posameznik je bil Marjan Sobočan iz podjetja Gradis TOZD SPO s 467 podrtimi keglji.

Balinarji so tekmovali na igrišču invalidskega kluba v Malenškovi ulici. Nastopilo je dvanaest ekip z 48 športniki. Zmagala je ekipa iz tovarne Indos Ljubljana. Drugo mesto je dosegla ekipa ljubljanske toplarne, tretje pa ekipa iz Kolinke tovarne Ljubljana.

V streljanju je tekmovalo 15 ekip s 75 tekmovalci. Zmagali so strelci Petrola iz Ljubljane z 848 krogi. Drugo mesto je dosegla ekipa Saturnus, tretja pa je bila ekipa Toplarne.

V streljanju z zračno puško je tekmovala tudi ženska ekipa in je dosegla lep uspeh.

ALOJZ KASTELIC

Še tisto noč pa smo se neopazno preselili v bolnišnico, postavili straže in se začeli utrjevati tako, da smo okrepili obrambne položaje z novimi bunkerji in strojničnimi gnezdi. Takoj za tem smo začeli prinašati že nove ranjence. Da bi zabrisali vsako sled, smo jih še bolj previdno nosili po vodnem toku.

Bolnišnica Franja je spet zaživela in sovražnik je ni nikoli odkril.

Ko se je ustanovil sanitetni ekonomat pri partizanski bolnišnici Franja junija 1944, sem bil določen v to ustanovo za administrativno in intendantsko delo. Nastanili smo se nad Cerknem na domačiji Julke Ličar, po domače pri »Matičku«. Julka je obdelovala peščico zemlje in vzdrževala štiričlansko družino. Mater je imela v postelji neozdravljivo in jo stalno negovala. Hčerka Julkica je bila predsednik odbora mladinske organizacije v Cerknem, kakor tudi aktivni član drugih političnih organizacij, ki so delovale v tem kraju. Doma je bil še trinajstletni sin Ludvik, ki je pomagal mami pri vsakdanjih domačih opravilih. V nekem ranem jutru, ko so Nemci prodrli v Cerkno, so Ludvika potegnili iz tople postelje in ga čez eno uro ustrelili v biviš italijanski vojašnici, kjer sedaj obratuje tovarna ETA. Julka nam je odstopila toliko prostora, kolikor smo ga potrebovali in nam je tudi po svojih močeh pomagala.

Glavna ustanoviteljica sanitetnega ekonomata sta bila Mirko Pirc-Miki in Franc Šifrer-Adam, ki sta prišla še z nekaterimi soborci z Dolenjskega na Primorsko, da bi po izkušnjah tovrstnih ustanov na območju ozemlja VII. korpusa organizirala tudi pri nas takšne sanitetne ekonomate, ki bi skrbeli za nabavo blaga sanitetnih ustanov oziroma partizanskih bolnišnic. Za vodjo ekonomata so postavili Franca Dolencja-Kostjo, za komisarja pa Fera Kolenca, oba doma iz Žirov in že stara izkušena borca. Tu so bili še Jože Glavan, ki je baje partizanalil že od leta 1941 in je bil doma iz Žužemberka, Jože Troha iz Vrhnike, Jolanda Zagar iz Žage pri Bovecu, tovariš po imenu Vasilij, ki je padel kmalu zatem in še nekaj drugih tovarišev. Seveda pa se je število osebja večalo vzporedno z rastjo raznih delavnic. Poleg intendanta Vasilija sta od sanitetnega ekonomata bolnišnice Franja izgubila življenje tudi vodja Franc Dolenc-Kostja in komisar Fero Kolenc. V zadnji ofenzivi pa je padel tudi Viki Jurjavčič, doma iz Jazen pri Otaležu, ki je bil nekaj časa tudi vojaški vodja v bolnišnici Franji.

Ivo Gabrijelčič:

In vendar ju niso našli

Prvi sovražnikov napad na partizansko bolnišnico »Franjo« in ustanovitev njene- ga sanitetnega ekonomata

Ob koncu novembra 1944 so me premestili na drugo odgovorno mesto, v Mrzlo rupo, v sanitetni ekonomat partizanske bolnišnice Pavla.

Iz Cerkna do Dolenje Tribuše sem se odpejal s partizanskim avtobusom, ki ga je upravljal borec Karlo Spacal. Avtobus je tarat redno vozil na tej relaciji. Po dveh urah hoje po stezi ob vodi Tribušnici, sem se ustavil pri Ostrižnikovi žagi, kjer so pod vodstvom borca Marija Hledeta rezali les in pripravljali elemente za izdelavo barak, za potrebe raznih partizanskih ustanov. Tu sem srečal tudi Marijana Likarja, mladega partizanskega kurirja bolnišnice Pavle, ki mi je pojasnil, kje je točno nastanjen sanitetni ekonomat te bolnišnice. Pripomniti pa moram, da je bilo tedaj pri bolnišnici Pavli več mladih, komaj šestnajstletnih kurirjev, ki so odšli že zgodaj k partizanom, med njimi tudi Marijan Poljanšek. V partizanske vrste je stopil že več mesecev pred razpadom Italije. V Mrzli rupi me je sprejel borec Jože Bukovec, namestnik vodje ekonomata poročnika Martina Humarja — Sočana, ki je malo pred tem odšel na Dolenjsko v Metliko na višji intendantski kurz. Sočan je bil zelo priljubljen in spoštovan tovariš, saj je bil eden tistih redkih partizanov, ki so stopili v boj že v samem začetku naše revolucije in je že tedaj nosil partizansko spomenico 1941. V ekonomatu sta bila tudi bratranca Andrej Rot — Svoboda in Franc Rot — Žagar, oba doma iz Žage pri Bovecu in že stara partizana. Sicer pa je bil Žagar javkar in obveščevalec ter direktno povezan z upravo bolnišnice. Poleg nekaterih borcev, ki so v ekonomatu opravljali intendantsko delo, je bilo še nekaj drugih, ki so bili povezani neposredno z bolnišnico.

Partizanska bolnišnica »Pavla« je bila najbolj obsežna od tovrstnih bolnišnic na območju 9. korpusa. Njeni začetki segajo še v bolnišnico, ki jo je vodil, oziroma ustanovil takoj ob razpadu Italije dr. Aleksander Galla — Peter, prvi partizanski zdravnik na Primorskem. Ta bolnišnica je začela delovati na Vogrskem in se je tedaj vključil v njeno sanitetno ekipo tudi znani zdravnik Antonio Ciccarelli, aktivni poročnik italijanske vojske, ki se je pridružil partizanom skupaj še z nekaterimi bolničarji.

Po razbitju goriške fronte se je to bolnišnico premestilo v Trnovski gozd in nato na Tratnikovo domačijo v Čekovnik, kjer se je reorganizirala v centralno bolnišnico 3. opravilne cone.

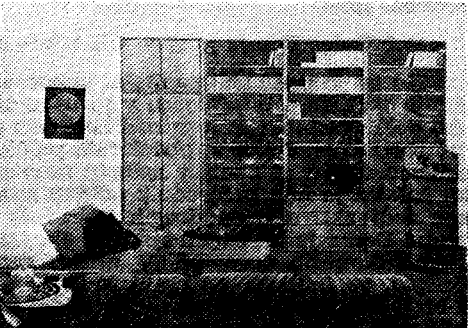
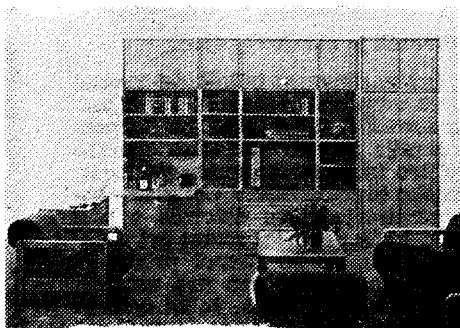
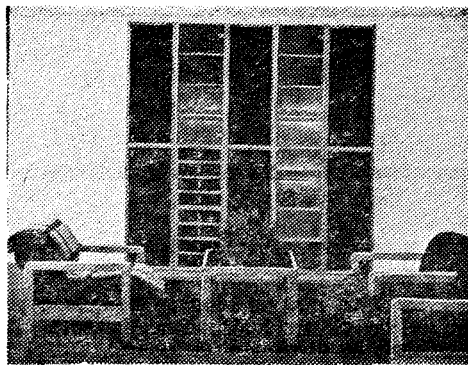
Ob koncu decembra 1943 je prišla v to bolnišnico dr. Pavla Jerina, ki je v začetku prevzela kirurško delo, nato pa februarja 1944, po premestitvi dr. Petra na drugo odgovorno mesto, tudi upravo bolnišnice. Bolnišnica je tedaj dobila ime po dr. Pavli in se pod njenim vodstvom dalje razvijala.

(Se nadaljuje)

program
MANTA

Program MANTA je doslej prvo jugoslovansko pohištvo, ki je bilo nagrajeno z dvema najvišjima priznanjima hkrati.

ZLATI KLJUČ '76 **JUGOSLOVANSKO POHIŠTVO '76**

Ker pohištva ne kupujete samo za eno leto, kupite tako, ki bo vseh starejši in mlajši generaciji. Zato vam svetujemo: pomladite svoje stanovanje s programom MANTA.

Program MANTA je sestavljen iz vrste širokih in ozkih enako globokih navpičnic, ki so razdeljene z lesenimi ali zastekljenimi površinami, z odprtimi in zaprtimi premičnimi policami, s predali in predalčki.

Zastekljene površine z notranjo razsvetljavo učinkujejo na moč dekorativno. Robovi lesenih površin: vrat, polic in predalov so poudarjeni z zaobljenimi nalimki iz masivnega lesa.

Učinkovito razporeditev regalov dopolnjujejo eno in dvodelne garderobne

omare, regal s klasičnim ali vrtljivim bifejem ter posamezni ali v nizu postavljeni elementi z odlagalno površino za TV sprejemnik, radioaparati ali gramofon.

Udobnemu sedenju in prijetnemu počitku je namenjena eno, dvo ali trisedna garnitura oblaženega pohištva MANTA.

Program MANTA se izdeluje v teh različnih izvedbah:

- ogrodje in fronta: furnir naravne barve smrekovega lesa;
- ogrodje: furnir smrekovega lesa, fronta: impregnirano surovo platno;
- ogrodje: furnir smrekovega lesa, fronta: rdeča barva.

Program izdeluje
tovarna pohištva

kupite pa ga lahko
v vseh trgovinah

Od KRIČAČA do ISKRE

Takrat, ko so sile osi med II. svetovno vojno slavile zmago za zmago nad zavezniki, ko so nemški škornji stali pred Moskvo in ko so padale na London bombe, se je v Ljubljani začela oglašati ilegalna radijska postaja Osvobodilne fronte Kričač. V najhujših dneh naše sodobne zgodovine nam je Kričač vlival zaupanje v zmago, nas bodril ter informiral o položaju na bojiščih.

Celotni mehanizem oddajnika je bil sestavljen iz enostavnega usmernika, oddajnika, modulatorja, antene in mikrofona. Lahko so ga prenašali iz enega konca Ljubljane na drugi kar v večji torbi. Ilegalna radijska postaja se je ob določenem uri javljala v letih 1941 in 1942 trikrat tedensko. Čeprav so jo italijanski okupatorji zasledovali kar z dvajsetimi radiogonimetri, 2000 vojakov in so vpregli v delo tudi nemške gestapovce, je niso nikoli odkrili. Kričač je prenehal delovati iz enostavnega razloga, ker so okupatorji 1942. leta pobrali meščanom radio sprejemnike.

Radiotehniki OF, organizirani pri Centralni tehniki CK KPS, pa so kljub temu ves čas italijanske okupacije izdelovali v Ljubljani radijske oddajnike za partizanske enote, ilegalne radijske sprejemnike za zasledovanje svetovnih radijskih poročil o situaciji na frontah ter razne druge izdelke za potrebe slovenske partizanske vojske. Ko je italijanskemu fašizmu v letu 1943 pošla moč, je padlo v roke našim radiotehnikom mnogo radijskega materiala, ki ga je zapustila razpadla fašistična armada. S tem so sicer minile težave z materialom, prišle pa so druge — z nemškim okupatorjem. V Ljubljani je bilo delo radiotehnikom v radijski delavnici kmalu tako otežkočeno, da so zbrali celotno tehniko in odšli z njo v partizane ter tam nadaljevali delo...

Tu so začeli v Starih žagah, blizu Semiča, kjer stoji zdaj naša sodobna tovarna kondenzatorjev, postavljati radiodelavnice pri glavnem štabu narodnoosvobodilne vojske in partizanskih odredov Slovenije z ilegalnim imenom Baza 99 D.

Zaplenjeni italijanski oddajniki, sprejemniki, napajalne postaje, baterije in ostali tehnični material so predstavljali materialno osnovo za začetek prave, radijske proizvodnje sredi vojne. V 99 D so izdelovali posebne baterijske sprejemnike za potrebe partizanskih bolnišnic, kakovostne sprejemnike za posebne službe, množično so predelovali radijske sprejemnike za enosmerni tok, izdelovali so transformatorje, previjali ročne generatorje... kajti šele z Novim letom 1945 je prišla končno tudi zavezniška pomoč.

Če tehnični in propagandni sodelavci Kričača in delavci Radijske delavnice v Ljubljani še niso mogli pomisliti na to, da s svojim delom polagajo temelje kakšni povojni industriji, pa so radiotehniki v Starih žagah že močno premišljali o tem, da bodo po vojni ustvarili domačo elektroindustrijo. Dejstvo je, da se je z izdelavo Kričača in z rojstvom partizanskih radiodelavnic ukresala sodobna Iskra, ki je postala dedič teh dveh zametkov naše radioindustrije in vseh poznejših vej, ki so se razvile iz teh skromnih začetkov.

SKUPŠČINA OBČINE IZOLA

z vsemi družbenopolitičnimi organizacijami

čestita vsem delovnim ljudem k letošnjemu praznovanju dneva borcev — 4. juliju, nadvse prisrčno pa tistim tovarišicam in tovarišem, ki so v težkih dneh našega narodnoosvobodilnega boja prijeli za puško in začeli ustvarjati novo, pravičnejšo socialno družbo.

Zavedati se moramo, da nam svoboda ni bila podarjena!

Istočasno čestitamo k občinskemu prazniku, 11. juliju, vsem občanom Izole!

DELO

CASOPISNO
IN GRAFIČNO
PODJETJE, LJUBLJANA

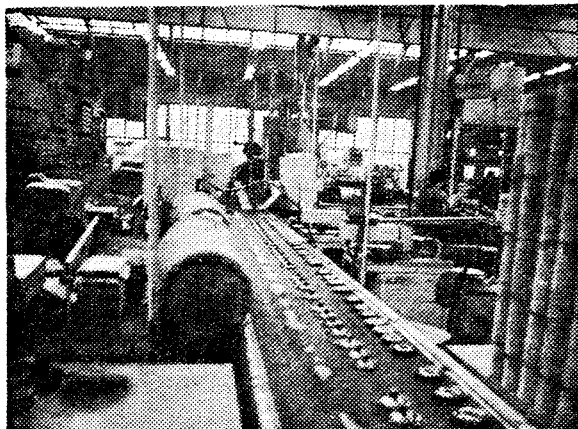
Tiska časopise, revije, knjige, publikacije, razglednice, prospekte in reklamne tiskovine.

Izdeluje enobarvne in večbarvne klišee v najmodernejši tehniki.

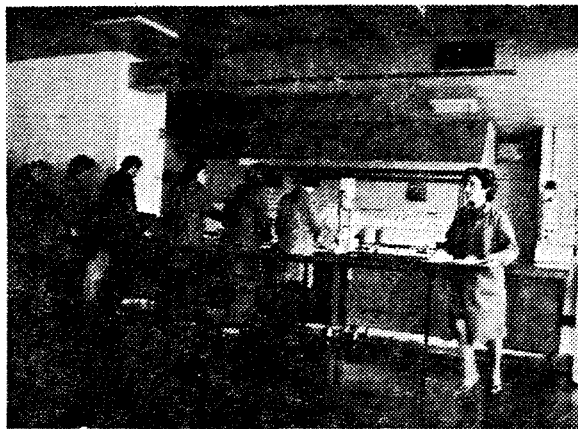
V sklopu podjetja je specializirani obrat za večbarvni tisk, lakirnica in plastificirnica

Izdaja osrednji slovenski dnevnik »DELO«.

TELEKS, štirinajstdnevnik
NAŠI RAZGLEDI, revija
AVTO, revija STOP, revija
JANA, ZABAVNIK.

TOZD Tesnilka je pomemben proizvajalec filtra za motorje z notranjim izgorevanjem in industrijskih filtrov.

V Donitu so poskrbeli za dobro organizirano družbeno prehrano zaposlenih.

TOZD Tesnila Velika Loka v novih prostorih proizvaja iz tesnilnih materialov TOZD Tesnilka celo vrsto tesnil.

DONIT STRMI V PRIHODNOST

Pred 31 leti je iz skromnih začetkov primitivne proizvodnje tesnil z nekaj zaposlenimi nastala delovna organizacija Donit, ki je z združevanjem in pridnim delom postala pomembna delovna organizacija predelovalne kemične industrije v Sloveniji. Danes ta delovna organizacija zaposluje že preko 2000 zaposlenih v trenutno osmih temeljnih organizacijah, ki ustvarjajo preko 70 starih milijard prihodka.

Kljub temu, da sta sedež in rojstvo delovne organizacije Donit tesno povezana z Medvodami, moramo danes na Donit gledati kot na delovno organizacijo, katere ime se pojavlja po celi Sloveniji. V Kamniku so temeljne organizacije Svit, Kemostik in Trival, v Borovnici pri Vrhniki Fenolit, v Veliki Loki pri Trebnjem Tesnila in v Sodražici pri Ribnici Pletilnica. Temeljna organizacija Plastor je v Križevcih v Hrvatski.

Vsaka izmed temeljnih organizacij ima pomembno in obsežno zgodovino, zato bi bilo premalo prostora, da bi vsako lahko predstavili tako kot bi bilo potrebno in kot si zasluži. To končno tudi ni naš namen, zato si oglejmo Donit kot celoto, takšen kot je in takšen kot hoče biti.

Dejali smo že, da spada Donit med delovne organizacije predelovalne kemične industrije. Njegov proizvodni program je izredno obširen. Predstavimo ga. Temeljna organizacija Tesnilka iz Medvoda proizvaja filtre za motorje z notranjim izgorevanjem in industrijske filtre, tesnilne materiale in tehnične laminatne, Fenolit iz Borovnice sintetične smole, mase za stiskanje in odpreske, Tesnila iz Velike Loke tesnila, Kemostik iz Kamnika lepila, avtokozmetiko, brusne in polirne paste in tekočo plastiko, Svit iz Kamnika elektro porcelan in dekorativno keramiko, Trival iz Kamnika gumbe in izolacijske materiale, Pletilnica iz Sodražice žične in plastične mreže in Plastor iz Križevcev izdelke iz poliestra.

To je le grob oris sicer obsežnega proizvodnega programa, s katerim se Donitovo ime pojavlja na domačem in tujih trgih. Že sam podatek, da skoraj četrtino proizvodnje izvaža pove, da je pomemben izvoznik. Za razvojne usmeritve, ki jih je Donit začrtal je značilna velika pozornost in skrb za posodabljanje proizvodnje, uvajanje novih tehnoloških postopkov in organizacije dela.

Zavedajo se, da je pot do boljših rezultatov le velika tehnološka in delovna disciplina na vseh ravneh ter dosledno sprejemanje odgovornosti za opravljeno delo. To od njih zahteva tudi sam perspektivni načrt razvoja.

Problem predstavlja neugodna kvalifikacijska struktura delavcev, saj zaradi narave dela s strokovno usposobljenost kadra niso in ne morejo biti zadovoljni. Zato v zadnjem času posvečajo izobraževanju in štipendiranju, torej vzgajanju visoko strokovnih kadrov več pozornosti, pa tudi na področju kadrovske politike začnejo upoštevati več načrtnosti. Predvsem želijo okrepiti vlogo znanja v neposredni proizvodnji, za čemer strmi tudi sedanjí koncept nove organiziranosti, ki je prav v tem trenutku v javni razpravi.

Lokacijska razpršenost delovne organizacije zahteva za uspešno poslovanje takšen sistem kroženja informacij in podatkov, ki bo omogočal hitro odločanje in ukrepanje. To je bilo glavno vodilo pri prenosu teh operacij na računalnik in pri izdelavi sistema.

Duh po modernizaciji poslovanja je iz dneva v dan močnejši in njegovi efekti so tako prepričljivi, da presegajo tudi tiste, ki so se takšnim prijemom pri delu nekaj časa zapirali. Številni delovni uspehi pa ne bi bili doseženi, če ne bi investirali v človeka. Zato so v Donitu razmeroma veliko skrb posvečali osebnemu in družbenemu standardu zaposlenih. Po vseh temeljnih organizacijah so organizirali družbeno prehrano, načrtno pristopili k reševanju stanovanjskih problemov in poskrbeli za organizirano letovanje na Jadranu in na Veliki Planini.

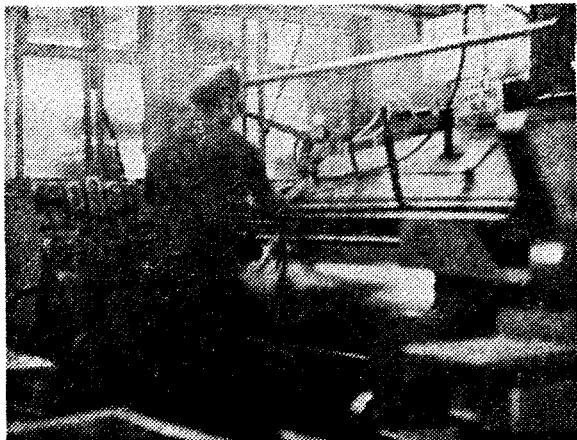
Veliko skrb posvečajo tudi rekreaciji in kulturnemu udejstvovanju delavcev. Kljub temu menijo, da vseh možnosti še niso izkoristili.

Velja tudi omeniti dobro sodelovanje temeljnih organizacij s krajevnimi skupnostmi, saj skorajda vse posvečajo veliko skrb pri reševanju problemov krajevnih skupnosti, tako na področju otroškega varstva, komunalnih problemov, kulture itd. Že pred sprejemom zakona o združenem delu so začeli s pripravami na njegovo izvajanje. Pristopili so k reorganizaciji delovne organizacije in ravno sedaj poteka razprava o tem, kak-

šne in koliko temeljnih organizacij naj bo in kakšne naj bodo skupne službe. V sodelovanju z gospodarsko zbornico Slovenije, republiškim svetom Zveze sindikatov in gospodarskim sodiščem so med prvimi v republiki pripravili program uresničevanja zakona o združenem delu in se organizirali tako, da bo zagotovljeno njegovo izvajanje.

Največjo skrb in prvenstveno nalogo daje program urejanju dohodkovnih odnosov v delovni organizaciji in izven nje. Zavedajo pa se, da se morajo tudi samoupravno organizirati tako, da bo delovni človek dejansko odločal o svojem družbenoekonomskem položaju. Skratka, naloge, ki jih pred njih postavlja »mala ustava«, želijo realizirati kompleksno in ne drobnjarsko. To je tudi prava pot, zato lahko upravičeno pričakujemo še večjih in boljših uspehov delovne organizacije Donit iz Medvoda. O tem, da so dosedanjí rezultati dovolj velika garancija za takšen optimizem, ni dvoma.

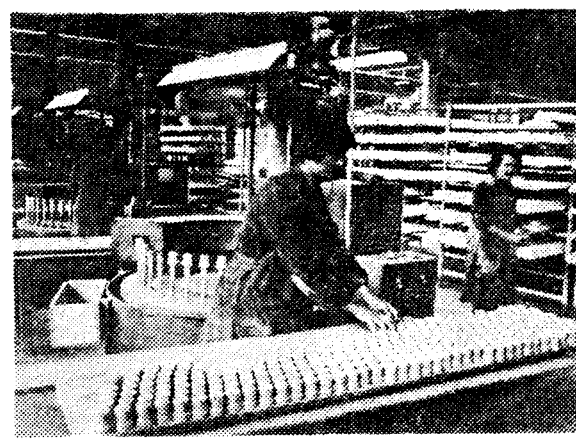
Donitovim delavcem želimo še veliko delovnih uspehov, predvsem pa uspešno uveljavitev novih družbenoekonomskih odnosov, ki jih je začrtal zakon o združenem delu.

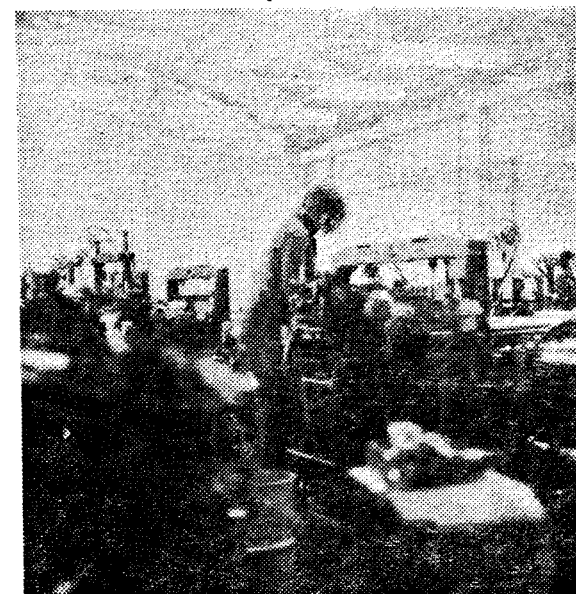
Proizvodnja tesnilnih materialov je zahtevno delo v težkih pogojih, vendar zaradi povpraševanja po tesnilnih izdelkih, TOZD Tesnilka načrtuje povečanje proizvodnje.

Dodelava odrezkov v TOZD Fenolit

Izdelava elektro porcelana zahteva veliko dela, zato se TOZD Svit, tudi zaradi predimenzionalnih kapacitet v SFRJ, stalno sooča s problemi.

Tkanje žičnatih in plastičnih mrež v TOZD Pletilnica Sodražica.

KEMIČNA INDUSTRIJA MEDVODE

DONIT

TELEFON: 71 106

TELEX: 31 365

Nadaljevanje in konec

● Sancinova razmišljanja v zaporu

Ljubomir Sancin je bil, ko so ga zaprli, star šele 20 let. Kot kmečki sin je bil deležen le osnovnošolske izobrazbe, toda bil je bister in izredno pogumen. V zaporu se je strastno lotil branja (saj je prebral v 8 mesecih več kot 100 knjig) in je v družbi z bolj izkušenimi antifašisti hitro in temeljito spoznaval najpomembnejša področja družbenega življenja: gospodarstvo, politiko, narodno kulturo in zgodovino Slovencev. Ob tem je še bolj spoznal obseg krivic, ki jih je prizadel fašizem primorskemu ljudstvu. Ustvaril si je tudi jasno predstavilo o krhkosti fašistične vladavine v Italiji, ki je bila oprta le na policijski teror. Iz tega spoznanja se je izoblikovalo v njem neomajno prepričanje, da je oborožen boj vseh naprednih sil proti fašizmu nujen in da bo tudi uspešen, slovenskemu ljudstvu in vsem pa bo prinesel svobodo in državno neodvisnost.

To svojo odločitev je pozneje pojasnil v pismu, ki ga je poslal sestri, 17. 2. 1941.

»Moja vera (seveda ne farška) ni omajana in tudi ne bode nikdar.«

Šlo je le še za to, kdaj boj začeti, kako se odločiti za neposredno sodelovanje v njem. Odtrgan od domačega dogajanja in brez zvez z organizatorji, kot kaže, dolgo ni našel sprejemljive rešitve. Verjetno si smemo prav s tem razlagati njegovo odločitev, da je odšel septembra 1942 z italijansko vojsko v Rusijo in da je izkoristil prvo možnost za beg na stran sovjetske vojske. Seveda mu kot sumljivemu niso dovolili oditi, kmalu pa je tudi sam spoznal, da bi ga, če bi odšel, domači obsojali, saj jim ne bi smel in tudi ne mogel zaupati svojih pravih namenov. Zato je bilo treba čakati na ugodni trenutek, ki se bo ponudil doma. Ta pa je napočil zanj šele z italijansko kapitulacijo.

Njegovo prvo pismo iz zapora, poslano 2. 6. 1940, kaže, da ni bil pred odhodom v italijansko vojsko marca 1940 zavestno in organizirano povezan z naprednimi silami v domačem kraju, saj je še živel v naivnem prepričanju, da je prišlo do njegove aretacije po pomoti, ki se bo kmalu pojasnila in ga bodo izpustili. Ko pa je na prvem zaslišanju zvedel, česa vsega ga dolžijo, je hitro spoznal, da se ne bo mogel enostavno rešiti iz zapora.

● V trenutku trpke osamljenosti do novih spoznanj

In ker v sebi razen samonikle nacionalne zavesti, podedovane po starših in dolinski vaški tradiciji, ni našel drugega razloga za lastno aretacijo, je v svoje beležke zapisal:

»Bil sem zaprt zaradi svoje neomajne slovenske misli. Tujec z vso krutostjo barbarsko tlači in hoče uničiti naš mali, vendar čili narod, zato se mu je zdelo potrebno, da je mene in moje tovariše aretiraj in obdolži vsega najhujšega... Mi, revni proletarski mladeniči, smo se mu zdeli toliko nevarni za njegov puhli državni ustroj, da nas je sklenil prestrašiti, a kaj je s tem dose-

gel?... Vedno bolj neomajano verujemo v veliko bodočnost slovanskih narodov, ki jih nobena sila več ne more upogniti...«

● Spoznanje z italijanskimi protifašisti

Ko se je v zaporu v Firencah seznanil z italijanskimi antifašisti in po 7 mesecih ugotovil, da je v istem zaporu tudi njegov prijatelj Marjan Slavec, je prišel do spoznanja, da se antifašistične sile hitro krepijo, ter zapisal:

»Spoznal sem se z mnogimi političnimi jetniki, s katerimi me veže skupna plemenita misel, nam vsem sveta, vendar še ni čas, da se realizira.«

Nekaj dni pozneje je zapisal, da je s prijateljem Marijem, ki ni bilo o tem dovolj poučen, vneto razpravljaj o socialni, gospodarski, kulturni in politični preteklosti slovenskega naroda, v katerega svetlo bodočnost je neomajno verjel.

Ljubomir Sancin je neizmerno spoštoval starše, sestro Darko, domačine in sorodnike. O njih je pred novim letom 1940 v zaporu zapisal:

»Hudo mi je bilo, ker sem vedel, da moji zelo žalujejo za menoj... niso si na jasnem v kakšnem položaju sem in ne kakšna bo moja usoda. Bolj sem se bal zanje kot zase, saj za njih sem bil vse.«

V trpkih trenutkih ga je v ječi včasih navdajal občutek osamljenosti in zapuščenosti. Tedaj ga je za hip popadel dvom, ali so ga morda tudi domači pozabili. Najhuje mu je bilo ob božičnih praznikih 1940. leta. Čutil se je potrtega in zapuščenega ter pozabljenega od vseh. Ko pa je tega dne popoldne dobil od doma zavoj poln domačih dobrot, je v spomin na ta družinski praznik zapisal:

»Le kako sem mogel samo za hip pomisliti, da so me tudi domači pozabili, ko sem se zdel sam sebi od vseh zapuščen in pozabljen v tistem grobu (celici, op. pis.). Potem pa je z opisom lastnih spoznanj in čustev vedro nadaljeval: »Živel sem in razmišljal z vedno bolj trdnim in neomajnim zaupanjem v veliko prihodnost našega zdravega naroda. Naj živi in se krepi slovenski narod!«

● Zasliševanja v zaporih

Policiisti so ga v zaporu zasliševali tudi o njegovih zvezah z dekleti, s sorodniki, z znanci in s prijatelji. Cenzurirali so mu pošto in jo zadrževali. Tako je nekoč jeseni 1940 napisal dekletu Duški iz Rihemberka (Branka), ki je služila v Trstu, z njo pa se je bil spoznal v Hrpeljal ob pustu 1940, pismo v verzih. Kmalu zatem je prišel brigadir s kvesture in ga zasliševal o tem, ali je z njo govoril tudi o politiki, kako jo je spoznal ipd. On pa se mu je smejal, češ ali je tudi poznanstvo z dekletom nevarno za državo. Policist mu je začel brati levite in ga strašil s tem, da bodo vsi njemu podobni še dolge mesece zaprti, potem pa vsi ustreljeni. Mirko pa ga ni poslušal. Pozneje je o tem zapisal:

»Če bi hotel človek poslušati vse, kar nam pripovedujejo pri vojakihi, na policiji in po časopisih, bi moral biti že davno v bolnišnici za duševno bolne.«

Ko so njega, Slavca in Zorka 9. 2. 1941 izpustili iz

Skozi zapore in kazenske enote italijanske vojske v NOV

LJUBOMIR SANCIN - STOJAN

zapora, sta se s Slavcem vrnila v spremstvu policistov v Pistoio k 127. pehot. polku. Dne 18. 3. 1941 so to enoto poslali v Albanijo, seveda so prej iz nje izločili Slovence kot nezanesljive. Dne 31. 3. 1941 so ga premestili v Sieno k 87. pehotnemu polku. Toda le nekaj dni potem so ta polk poslali na fronto proti Jugoslaviji na Primorsko in spet so Mirka Sancina in druge Slovence izločili. V spomin na tiste dni je v svojo beležnico zapisal:

● Čutil se je navdušenega Jugoslavana

»Zelo sem se zanimal za poročila s te fronte. V za-

četku sem bil vesel, ker so se tudi Jugoslavlani postavili proti fašističnim tiranom, a potek vojne me je razočaral. Ob vsaki slabi novici mi je bilo tako hudo, kot bi me nekdo zbadal z mečem v srce. Vedno sem se čutil navdušenega Jugoslavana, zato sem ob takih poročilih s fronte hudo trpel, vendar sem bil prepričan, da se bodo stvari zasukale, ker pravica mora končno vendarle zmagati.«

Po izpustitvi iz zapora in vrnitvi v Pistoio so Ljubomira Sancia prikrito nadzorovali in ga pogosto premesčali. Navzlic temu je, kamorkoli je prišel, zbiral Slovence in se z njimi sestajal. Najrajši so se sestajali po gostilnah in prepevali slovenske pesmi ter z njimi navduševali tudi Italijane. Še več kot dve leti in pol je moral služiti italijansko vojsko. V začetku 1942 so mu sicer dali enkrat pet, drugič pa 7 dni dopusta, potem pa so za slovenske vojake ukinili dopuste. Tedaj je zapisal: »... Slovence nas imajo za sužnje. Vojaki smo brez pravic.«

Potem pa je romal iz kraja v kraj in iz enote v enoto: iz Pistoie v Piemont, od tam v Parmo, Novaro, Arezzo, Imperio, Sanremo in drugam. Najbolj se je čutil ponižanega, ko so ga dodelili za mulovočca, ker je menil, da je to posel za zaostale analfabete, med katere se ni nikoli štel.

Kamorkoli je prišel, je z zanimanjem opazoval življenje ljudi in razmišljal o njihovem delu, si v knjižnicah izposojal in marljivo prebiral knjige. Tako je prečital tudi neko delo o življenju Trockega. Ko je avgusta 1941 prišel na topniške vaje v neko vas v bližini Arezza in se pogovarjal s kmeti, je o njihovem, socialnih krivicah polnem življenju, zapisal:

»Kmetje tam delajo za polovico pridelka, drugo polovico dobijo lastniki zemlje. Ta način organizacije je žalosten. Tisti, ki ne dela, dobi prav toliko kot oni, ki se je celo leto trudil in mučil. Tamkajšnji kmetje so zelo naveličani takšnih odnosov in pravijo, da bo treba po vojni gospodarjenje odpraviti: ker pa fašizem tak sistem podpira, so ti ljudje njegovi nasprotniki in pričakujejo njegov padec.«

● Menihi in kmetje

Prav tako ostro je obsodil krivična socialna razmerja med kmeti in menihi, ko je avgusta 1941 ugotovil v hribovskem kraju Camaldali, da 70 kmetov dela na samostanski zemlji in jo obdeluje za polovičen pridelek. Zato je zapisal: »Menehi žive lepo in bogato, njihovi kmetje pa morajo zanje trdo delati.«

Razmišljal je tudi o nezadostni solidarnosti med slovenskimi vojaki in hlapčevsko ponižujočem vedenju nekaterih do Italijanov. Take je ostro obsodil in videl v takšni hlapčevski mentaliteti enega izmed vzrokov, da se nismo Slovence prej združili in se osvobodili. Tedaj je prizadejal, da v bridkostjo v srcu zapisal:

»Slovinci smo tudi sami krivi, da danes tako neznosno trpimo, ker se nismo znali prej temu izogniti. Preradi smo tujcu ponižno služili, zato moramo sedaj trpeti, a potem upajmo, da bomo postali bolj zdravi.«

● Sovražil je vojno

Kot bister kmečki fant je pojmoval življenje realno in praktično. Vedno si je prizadeval, da se česa koristnega nauči, zato se je februarja 1943 vpisal v vojaško šofersko šolo in se v upanju, da mu bo to koristilo, marljivo učil.

Ceprav je bil pozneje med NOB neustrašen bорец in odlični komandir, je z vsem svojim bistvom sovražil vojno in orožje. O tem je zapisal, ko se je učil o motorjih:

»To mi lahko koristi v življenju... kaj vraga mi bodo koristili puške in topovi?«

● Zanimajo ga partizani

Spomladi 1943 se je začel po porazu fašističnih vojsk v Afriki in na vzhodni fronti ter zaradi čedalje pogostejših vesti o partizanskem gibanju v Jugoslaviji, čedalje bolj živo zanimati za tamkajšnje razmere. Marca 1943 je zapisal v svojo beležnico:

»Najrajši se srečujem s svojimi slovenskimi tovariši... da bi se kaj pomenili o politiki in o partizanskem gibanju na našem jugoslovanskem ozemlju. To se nam je zdelo vedno najbolj zanimivo...«

Ceprav je bil prej veren, se je postopno otresel tudi verske vneme. Tako je aprila 1943 zapisal:

»Za veliko noč sem bil dežurni v spalnici in mi zato ni bilo treba iti k maši, kamor nič rad ne hodim.«

Za prvomajске dni so se pojavili v krajih ob ligurski obali, kjer je bil Sancin, protifašistični lepaki in to je z veseljem zapisal v svojo beležnico. Konec maja ali v začetku junija je zadnjikrat zabeležil naslednje:

● Golglavi rimski tiran — Mussolini

»...Kaže, da tega življenja noče biti konec. Ta hudičevi sovražnik (pri tem je mislil na fašizem, op. pis.) se noče še predati, pri vseh izgubah, ki jih ima, hoče nadaljevati s prelivanjem krvi. Vsi pričakujejo, da bo kmalu konec te fašistične buržoazije. Kamor se človek obrne, tam sliši samo preklinjanje golglavega tirana, ki sedi v Rimu.«

Ob zaključku sestavka velja poudariti, da je bila življenska usoda Ljubomira Sancia, partizanskega komandirja, in njegovih tovarišev, italijanskih vojakov in političnih jetnikov fašističnega režima, po italijanski kapitulaciji pa borcev NOV, podobna usodam in potem, ki so jih prehodili desetisoči primorskih mož in fantov, ki so preživeli dolga leta lačni, izmučeni, zapostavljeni in ponižani po italijanskih vojašnicah, ječah in koncentracijskih taboriščih, po italijanski kapitulaciji pa se vključili v partizanske enote in se več kot 20 mesecev borili in krvavili za svobodo.

Sancin pa sodi nedvomno med tiste, ki so zaradi večje osveščenosti prej in bolje kot večina spoznali obseg fašističnega zla in nevarnost, ki jo je predstavljalo za slovenski narodni obstoj. Zato so predstavljali takšni, kakršen je bil Sancin, nekateri celo proti svoji volji, nekakšne možne vodnike in usmerjevalce, moralno, politično, pa tudi vojaško avantgarde v osvobodilnem boju primorskega ljudstva.

MAKS ZADNIK

Peter Sancin

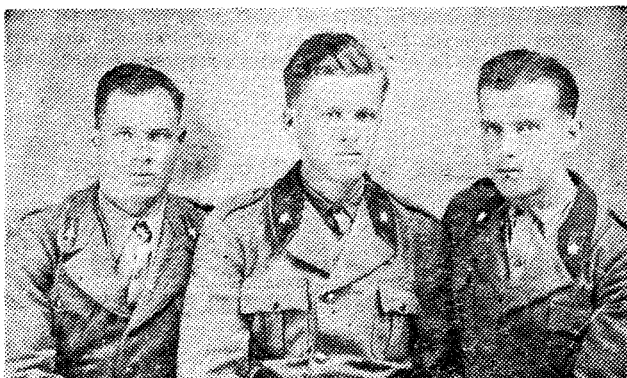
Tončka Sancin

Danilo Petrinja

Josip Barut

Anton Buda, Mario Slavec in Ljubomir Sancin

Borci na MDA Kozjansko 77

Mestece na bregovih Kolubare, Valjevo — po-brateno s Koprom in Je-senicami — je znano po svoji revolucionarni preteklosti. Že prve dni vstaje so valjevski par-tizanski borci ustvarili svobodno ozemlje, ki je bilo izrednega pomena za nadaljnji razvoj osvo-bodilnega boja jugoslo-vanskega ljudstva. Na tem ozemlju, ali točne-je v zgodovinskih Stoli-ah, je bila v jeseni pr-vega leta vojne zarisa-na pot naše revolucije.

Od 1.300 partizanov, pripadnikov nekdanjega valjevskega odreda, ki je ključoval več kot de-setkrat številnejšemu nemškemu okupatorju, četnikom in drugim iz-dajalcem, je ostalo le tristo borcev. V hudih in neenakih bojih je iz-gubilo življenja veliko valjevskih partizanov, med padlimi in še žive-čimi pa je 19 narodnih herojev.

Valjevo je vsa povoj-na leta znano tudi po iz-redni in razvejeni dejav-nosti borčevske organi-zacije. Ta dejavnost je prešla meje mesta in Srbije. Skupino borcev NOV, bilo jih je namreč sedem, smo nedavno te-ga našli v Bistrici ob Sotli. Kot člani mladins-ke delovne brigade »Prijatelji in borci bitke na Sutjeski« so nek-dnji borci, komandirji in komisarji, skupaj z va-ljevsko mladino, poma-gali graditi cesto. O tem, kako je do tega prišlo, se je z bojevniki, ki na trasi doživljajo svojo drugo mladost, pogovarjal naš sodela-vec.

● Ni bilo lahko

Komandant te mladinske delovne brigade, prvoborec in rezervni podpolkovnik Mičo Radošević, je uvodo-ma povedal, da so pred tre-mi leti na ravni občinske ZZB ustanovili sekcijo bor-cev bitke na Sutjeski. To-da, kmalu se je izkazalo, da sekcija, ki je zbrala okrog trideset še živečih ude-ležencev Sutjeske, sama za-se ne pomeni veliko.

»Zato smo,« nadaljuje Radošević, »vrata sekcije odprli in jo preimenovali v sekcijo prijateljev in bor-cev bitke na Sutjeski. Pred-tem smo, seveda, izdelali nov statut in program, kot tudi akcijski načrt. Tako je pod okriljem sekcije, po-leg ustanoviteljev in bor-cev, prišlo še sedemstisoč-petsto novih, pretežno mla-dih članov.«

Najprej so v valjevskem šolskem tehničnem centru ustanovili odred prijateljev bitke na Sutjeski, v mno-gih šolah in delovnih orga-nizacijah pa čete ali oddel-ke. In iz vrst te številne mlade vojske je zrasla tudi štiridesetčlanska mladinska brigada, ki se je letos ude-ležila delovne akcije Koz-jansko 77.

»Toda, ni bilo niti naj-manj enostavno med tiso-čimi mladimi kandidati iz-

orati le štirideset mladink in mladincev,« pripovedu-je prvoborec Mičo. »Ško-da! Naša brigada bi lahko bila močnejša in številnej-ša.«

Vseeno je Mičo, borec s Sutjeske, zadovoljen. Med mladimi se, kot sam po-udarja, počuti vsaj za nekaj desetletij mlajšega, čeprav je s skupino soborcev ne le brigadir, ampak tudi no-silec vzgoje, ki se imenuje negovanje revolucionarnih izročil. Borci torej niso go-stje ali opazovalci, saj tu-di zanje velja brigadni re-žim. Zbudijo se zjutraj ob štirih; ob petih so že na trasi. Tako kot mladi bri-gadirji tudi oni presegajo delovno normo, čeprav sta med njimi tudi dva vojna invalida.

— In kako se osebno počutite tu, v Bistrici ob Sotli, — sem pobaral sogo-vornika?

»Moram priznati, da me je srečanje s tukajšnjimi ljudmi spomnilo na čase, ko je naše ljudstvo nudilo zavetje in pomoč svoji par-tizanski vojski. S krajanj se lepo razumemo, navezali smo trdne stike, skupaj smo ob tabornih ognjih in drugih prireditvah in ni re-dek primer, da starejši kmetje pridejo na deloviš-če in nam prinesejo žganje, kavo, sokove... Zdi se, da gostoljubje tukajšnjih lju-di presega vsa pričakova-nja in se, če verjamete ali ne, večkrat znajdem v ne-rodnem položaju. Pogosto ne vem, kako se naj oddol-žim prijaznim domači-nom...«

● Bolničarke, pogumna dekleta

Mladinske belovne akcije se je udeležila tudi nekda-nja partizanska bolničarka in borka I. proletarske di-vizije, Ljubica Zec. V bri-gadi je, po tolikih letih, spet prevzela vlogo »sani-tetnega«. Obujajoč spomine na NOB in nekdanje parti-zanske bolničarke, je prvo-borka Ljubica poudarila, da so se ta mlada dekleta bo-jevala ne samo zoper sov-ražnika, temveč tudi za re-šitev in življenje ranjene-ga tovariša. In Ljubica, borka s Sutjeske, je sprego-vorila o tem, kako je pre-nekatera partizanska bolni-čarka na poti do ranjenega tovariša tudi sama padla. Tudi Ljubico je, v njenem bolničarskem poslanstvu, prestrelila sovražnikova krogla.

»A vendar je meni in vsem borcem bilo najhu-jše, ko smo ob desantu na Drvar slišali, da je tova-riš Tito v nevarnosti,« pri-poveduje partizanska bol-ničarka. »Toda, naša kraji-ška brigada je uspela pre-sekati pot Nemcem... In ko smo po končanem bo-ju, po zmagi nad desan-tom, iz ust naših pogum-nih kurirjev slišali, da se Titu ni nič hudega zgo-di-lo, smo bili presrečni.«

— In kaj je bilo parti-zanskim bolničarkam naj-težje?

»To so bili trenutki, ko smo se, ne glede na nevar-nost in lastna življenja, prebijale do težko ranje-nega tovariša. Najtežje pa je bilo, ko je v najtežjih primerih ranjenec umrl. Težki so in nepozabni tudi spomini na ranjene tova-riše, ki so nas prosili, naj-jim prekinemo življenje, naj jih rešimo muk. Ali pa, ko je ranjenec, ki smo

SEDMERO VZORNIKOV

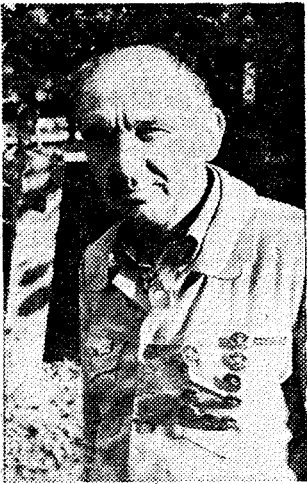
RADOJE PEJATOVIĆ: »Posebej me veseli, da sem se vsaj delno sezna-nil z novejšo zgodovino ljudstva bratske Sloveni-je.«

MİČO RADOŠEVIĆ: »To-varištvo, požrtvovalnost in medsebojna pomoč so iz-ročila našega osvobodilne-ga boja.«

»Upam trditi, da se naša mladina zelo zanima za osvobodilni boj jugoslo-vanskega ljudstva,« je med drugim poudarila nekda-nja partizanska bolničar-ka, LJUBICA ZEC.

»Mladinske delovne akcije niso samo fizično delo; so šola NOB in samouprav-ljanje mladega rodu,« je dejal desetkratni udarnik MİODRAG JANKOVIĆ.

ga deset ali petnajst dni negovali in prenašali, umri na maršu...«

In za očali je bilo opaziti solzne oči partizan-ske bolničarke. Svojo pri-poved je preusmerila v se-danjost.

»No, vendar sem srečna, ker sem danes, skupaj z mojim vojnim komandan-tom, spet v isti enoti. Ve-sela sem namreč, da tudi sama pomagam graditi ce-sto, po kateri je nekoč ho-dil in se igral deček iz bližnjega Kumrovca, Josip Broz.«

Sicer pa je partizanka Ljubica za vse brigadirke le »mamici«, fantje pa ji re-čejo »teta«. Tako jo kliče-jo tudi bistriški osnovno-šolci, ki so jo nedavno te-ga povabili v svojo šolo. Na pogovor seveda. In »te-ta« ali »mamici« je govorila otrokom o našem boju in njeni življenjski in bojev-niški poti. Med šolarji se je zadržala polni dve uri.

»Presenetilo me je zani-manje bistriških otrok za našo novejšo zgodovino. Spraševali so me, kako je izgledal in kako je bil ob-lečen tovariš Tito med voj-no in se zanimali, kdaj sem prvič srečala Tita in ali sem se z njim pogo-varjala. Potem smo se po-govarjali o Neretvi in Su-tjeski, neki malček pa me je vprašal, ali sem se kot partizanska bolničarka po-ročila s preživelim ranjen-cem...«

● Deset značk in red dela

Borca, ki je na prsih no-sil deset udarniških značk, sem komaj »ujel«. Miodrag Janković, borec dru-ge proletarske brigade, je bil tega dne dežurni mla-dinske brigade in je imel polne roke dela. Skrbel je namreč za večerjo, za po-hvale najboljšim s trase, za taborni oženj...

»Nimam časa za pogo-vor,« se je branil, »saj bo brigada vsak čas tukaj. Po-čakajte, prosim!«

Razumel sem ga in po-klical na pomoč potrplje-nje. In preden je Miodrag prišel, sem zvedel, da je konec vojne dočakal kot član SKOJ. In da se kljub vroči želji prve naše mla-dinske akcije, gradnje pro-ge Brčko—Banovići, ni mogel udeležiti. Po nalogu partije je namreč moral po Srbiji loviti ostanke razbitih in zagrizenih čet-nikov. Na dan je prišel tu-di podatek o tem, da je Miodrag, na doseganjih štirinajstih delovnih akci-jah, preživel 28 mesecev, oziroma več kot dve leti! Kozjansko 77 je zanj pet-najsta akcija po vrsti, pr-va pa je bila gradnja pro-ge Samac—Sarajevo. Za-tem se je dvakrat udeležil mladinske akcije Bratstvo-enotnost ali drugače pove-dano, gradnje avtoceste Beograd—Zagreb. Na tej akciji so mu izročili štiri udarniške značke in red dela. Delal je na progi Ba-njaluka—Doboj, pomagal je graditi tovarno kmetij-skih strojev v Zemunu, to-varno bakra Sevojno in še in še drugih, za našo domovino pomembnih ob-jektov.

... In vendar je, ves premočen od znoja, prišel in me opozoril, da za po-govor z mano nima veliko časa. Zato sem mu, pre-den je spregovoril, dal možnost, da je po lastni presoji povedal nekaj svo-jih vtisov in mnenj o

mladinskih delovnih akci-jah, na katerih je doslej sodeloval. Najprej je seve-da pripovedoval o prvih mladinskih akcijah, o spa-nju na deskah in revni prehrani brigadirjev, o žu-ljih na rokah in pomanj-kanju gradbeniške meha-nizacije.

»Ko sem delal na avto-cesti,« se je nasmehnil in si obrisal potno čelo, »so našo brigado večkrat obi-skale tudi članice takrat-ne antifašistične fronte že-na. In lepega dne je z nji-mi pricapljala tudi moja mati. Zgodilo se je to ne-kega aprilskega, precej mrzlega jutra, ko smo bri-gadirji, seveda do pasu go-li, telovadili. Mati me je zagledala, stekla za me-noj in na ves glas zavpila, naj si oblečem srajco.«

Potem je začel govoriti o ljudeh iz Bistrice ob Sotli. Dejal je, da je tu na-šel številne nove tovariše in prijatelje in da ga bli-žajoče se slovo od njih navdaja z žalostjo. Zbral je že vrsto njihovih naslo-vov. Pisal jim bo iz Va-ljeva.

»Naš mladi rod bi se moral v čim večjem šte-vilu vključevati v delovne akcije. To je pot za med-sebojno spoznavanje mla-dine in pot za nadaljnjo krepitev bratstva in eno-tnosti...«

● Oče, zdaj si ti na vrsti

Med mladimi graditelji je bil tudi borec NOV, Radoje Pejatović, kmeto-valec iz vasi Babina loka. V svoji vasi je predsednik združenja borcev in kot aktivni družbenopolitični delavec se na valjevski ob-čini večkrat udeleži tega ali onega sestanka. Tako je tudi zvedel za akcijo Kozjansko 77. In ko se je v svoji družini pogovarjal o morebitnem odhodu v brigado, se mu je soproga smejala, češ da to ni zanj, ampak samo za mlade. To-da njegovi sinovi so bili drugačnega mnenja.

»Kar pojdi, oče,« so mu viivali pogum, »saj bi tu-di mi radi šli. A kaj, ko v brigado sprejemajo le ti-ste, ki še niso bili na no-beni delovni akciji. Pojdi, pojdi, zdaj si ti na vrsti.«

In prišel je Radoje v brigado in postal, kot v šali pravi, mladinec. Delo s krampom in lopato mu gre od rok, čeprav v svo-jem kraju velja za napred-nega in »mehaniziranega« kmetovalca.

»Delo na trasi,« je dejal Radoje, »ni lahko. A kljub temu se počutim dobro. Posebej me veseli utrje-vanje tovarištva med na-šo, slovensko in hrvatsko mladino. Mislim, da je to najpomembnejša plat ak-cije, saj sem tudi jaz spo-znal del bratske Slovenije. Spoznal sem tukajšnjega človeka, ki je navkljub grožnjam fašizma in na-cizma, kljub trpljenju in mukam, ohranil svojo kul-turo, svoj jezik in svojo nacionalnost. Torej, ni mi žal, da sem se pri teh letih udeležil akcije...«

Za konec sem vse sku-paj vprašal:

— Zakaj ste prišli na akcijo?

»Zato,« so dejali, »ker se dobro zavedamo Titovih besed: borec in revolucio-nar ne more biti nikoli upokojenec.«

Tekst in slike:
B. JAKOVLJEVIĆ

Knjižica »Dražgoše 1942—1977«, izdana ob petindvajsetem juniju, ko so se slovenski pionirji in pionirske delegacije iz vseh republik in pokrajin zbrali na dvanaštem zboru jugoslovanskih pionirjev v Dražgošah, in v počastitev petinosemdesetega rojstnega dne tovariša Tita pa štiridesetih let, kar je prevel vođstvo Komunistične partije Jugoslavije ter petintridesete obletnice Zveze pionirjev Jugoslavije, je mnogo več kot samo priložnostna publikacija na nekaj več kot sedemdesetih straneh majhnega obsega! Je potrditev, da tople želje, ki so jih slovenski pionirji namenili tovarišu Titu ob njegovem letošnjem rojstnem dnevu in v njih obljuba, da bodo »čuvali svobodo, neodvisnost, bratstvo in enotnost naše domovine«, zapisane na prvi strani le-te, niso samo besede. In hkrati se enkratna predstavitev Zveze prijateljev mladine Slovenije, organizatorice omenjenega zbora in pobudnice izdaje knjižice »Dražgoše 1942—1977«, v tisti svetli luči, ki jo poznamo že dolgi petindvajset let, kar je mentorica pionirske organizacije, in brez katere si skoraj ne moremo več zamišljati merjenja korakov naših najmlajših na tej poti domovinske ljubezni, pripadnosti.

Pa naj knjižico »Dražgoše 1942—1977«, lično, skrbno in s spoštljivim odnosom urejeno, samo bežno prelistamo, se s pogledom ustavimo samo na ilustracijah, fotografskih prilogah. Ali pa poglobljeno spremljamo prvi zapis, in sicer Vinka Blatnika »40 let po Titovi poti« in njegovo željo, da se enkrat prikljči v spomin podobo naše domovine izpred štiridesetih let, »da bi bolj razumeli, zakaj je moralo naše ljudstvo toliko žrtvovati in toliko trpeti za vse, kar imamo danes in kar uživamo — za svobodo, bratstvo med našimi narodi in narodnostmi, za socialistični, samoupravni razvoj naše družbe!« Nič drugače ni, če bralec prisluhne besedam Tatjane Zabkar, šestdesetletke iz Osnovne šole Franceta Prešerna iz Kranja, ki je poglavju »Pionirji pišejo o pomembnih zadevah« prva prispevala zapis in v njem povedala, »da občuduje njegova dejanja v težavnih dneh naše revolucije in nič ne dvomi, da je tovariš Tito velikan našega časa«. Ali pa Jasni Jernejčič, članici literarnega krožka iz Osnovne šole Logatec. »Le malo se spominjam, kaj sem obljubila pred pionirsko zastavo,« je rekla, »vendar kljub temu dobro vem, kakšne dolžnosti imam kot pionirka«. In Mojci Štros iz osmega razreda Osnovne šole Prežihovega Voranca iz Maribora, prepričani, da je »dober komunist lahko le tisti, ki je skromen, ki se zna boriti ne le za svoje pravice, marveč tudi za pravice drugih!« In tako naprej.

Knjižica: »Dražgoše 1942 1977«

Z OGNJENIM ORALOM STE RILI V LEDINO,
IN TOLKLI, SEJALI Z UPORNO ROKO,
DA V NAS BI ŽIVELI,
NE VEČ HLAPEČVALI,
ZARAŠČENI KREPKO
V TO SVOJO ZEMLJO!

(Ivan Jan)

»Gorenjsko med narodnoosvobodilnim bojem« je predstavil Tone Svetina. In dražgoško bitko, »s katero je slovenski človek z orožjem v rokah dokazal, da tujci ne bodo nikoli gospodarji na naši zemlji«, Ivan Jan. Na trinajstdeseti strani je zapis Vite Kovačičeve »Gorenjski pionirji med vojno«, v katerem je avtorica posebno pozornost posvetila Pionirskemu odredu Ratitovec iz Železnikov, katerih »velika zagnanost in vnema ni prenehala niti po osvoboditvi« in so lahko vzgled, kako nadaljevati njihovo pot, pot naše revolucije.

Naj bodo te vrstice skromno opozorilo na osem tisoč izvodov knjižice »Dražgoše 1942—1977«, katere odgovorna urednica je Ančka Čerinova, Vinko Blatnik, Ivan Jan, Vida Kovačič, Niko Lukež, Stane Repar, Tone Svetina in Stane Štemberger pa člani uredniškega odbora, sodelavci. Oprema je delo Nadje Furlanove in naslovnico krasi del mozaika, ki ga je ustvaril akademski slikar Ive Subic, eden maloštevilnih še živečih borcev Cankarjevega bataljona in udeleženec legendarne dražgoške bitke. To je del tistega mogočnega spomenika, ki stoji jugozahodno pod Dražgošami, del arhitekta in slikarja Borisa Kobeta ter akademskega kiparja Stojana Batiča.

Spomenika, ki hrani bronasto skrinjo s kostmi borcev, katerih grobovi so raztreseni po gozdovih Jelovice.

To je in takšna je knjižica »Dražgoše 1942—1977«. Naša, da bi bolj naša ne mogla biti! Je potrditev tiste misli, da so revolucionarne tradicije mostovi časa in zgodovine, v katere vsaka generacija kleše in vgrajuje del lastnega zgodovinskega dolga, izvršuje del svojih nalog. Generacija, s katero smo se srečali na veličastnem zboru mladosti, petindvajsetega junija letos v Dražgošah, ki ga je krasilo tisoče pionirskih rutic in mnogo zanosa, in katerih prizadevanja so nas razveselila tudi s knjižico, predstavljeno v današnjem zapisu, pa je svoji del tega dolga poravnala po svojih najboljših močeh.

Bo knjižica »Dražgoše 1942—1977« na voljo tudi generacijam, ki prihajajo? Iz nje se imajo kaj naučiti!

MILENA STRAJNAR

RAZVIJANJE IN NEGOVANJE REVOLUCIONARNIH TRADICIJ V OGLEDALU NAŠEGA ČASA

HREPENENJE DOLGO 35 LET

Alja Antonova in Aleksej Bej, Ukrajinka iz Čerkazov ob Dnjepru, sta bila poročena le malo časa, ko so ju s transportom rojakov odpeljali v nemško ujetništvo. Tisto leto, 1944, je Alja prvič začutila utrip pod srcem in povedala Alekseju. Bila sta presrečna. Srečna kljub negotovi usodi, ki ju je čakala.

Transport je vozil neznan kam in blizu jugoslovansko-avstrijske meje sta se mlada dva odločila: pobegneta, pa naj bo karkoli. Nekje blizu Maribora sta zapustila vlak in se znašla pri dobrih ljudeh. Tako sta živela tedne. Aleksej pa ni več vzdržal. Odšel je na Pohorje, k partizanom, v Tomšičevo brigado, kjer je v neki borbi (26. decembra 1944) v Tuhinjski dolini padel. Menda je takrat izgubil življenje štirideset njegovih soborcev.

Alja se je odpravila v Kamnico in 11. aprila 1944 rodila hčerko Ljudmilo. Toda tudi v Kamnici ni bilo več varno in mlada mamica se je preko partizanskih zvez odpravila na Primož k nekemu kmetu. Nemške patrulje ji niso dale miru, a k sreči Nemci niso spoznali njene govorice. Kazala jim je sliko kmetovega sina, ki je bil tistikrat na Norveškem in zatrdala, da je njen mož. Ni hotela tvegati, zato je odšla na Pohorje, v zemljanko, kjer je živela z detetom, kakor je vedela in znala. Partizani so ji nosili mleko, tistih nekaj pleničk, ki jih je imela, pa je sušila kar na sebi. Drugače ni šlo.

Nekoga dne je iz brigade prišel tudi Aleksej in preživel so tri čudovito lepe ljubezni polne dni. Ljudmila je štela že šest mesecev in očka in mamice. Aleksej je je po svoje čebljala okoli odšel in nista ga videli nikoli več.

»Nekoga dne, pripoveduje Alja, se vsa pod vtisom nenadnega srečanja, nezbrana in z viharjem v sebi v prijetni izbiči na Janzevem vrhu pri Ribnici na Pohorju, so prišli pome. Odšla sem v Pohorsko četo, a nisem dolgo ostala. Dodelili so me Serčerjevi brigadi, s katero sem hodila po Razborju, Pohorju in Savinjski dolini. Borila sem se pri Dravogradu, ko smo napadli železniško postajo in osvobodili vojne ujetnike. Tam sem bila ranjena. Dobro se spominjam Bruna, 12-letnega fantiča iz Pohorske čete pa Stolcerja in Toneta Gregoriča iz Serčerjeve in Jakca, komandanta bataljona.«

Tik pred odhodom v Serčerjevo brigado je prišel k Alji komandir v Pohorski četi, Stolcer. »Alja, dete bo treba dati h kmetom, tako ne moremo več!« Alja je molče pritrdila in Stolcer je odpeljal dekletce neznan kam. Pri dobrih ljudeh je, je pripomnil, ko se je vrnil. Ruska partizanka je dekletce videla le še enkrat. Devet mesecev je minilo, odkar se je rodila, ko sta s komandirjem Stolcerjem koračila po neznanih parti-

zanskih poteh in v pohorski gluhi noči proti kmetijam. V eni izmed njih je bila punčka, ki pa mamice ni več poznala. V tej noči slovesa Alja ni vedela, kje je pa tudi Stolcer ni hotel tega izdati. Vse je moralo ostati zavito v tančico skrivnosti.

V sobici na Janzevem vrhu, kamor smo šli obiskat Ukrajinko Aljo, Milico Česnik, dekletce Ljudmilo iz leta 1944, danes uslužbenko SO Radije ob Dravi, je bilo težko navezati pogovor, saj so vse 3 kot živa, topla žoga: nenehno se stiskajo, preže na vsak gib in se zlepa ne ločujejo. Kadar ne sedi zraven matere Ljudmila, se k babici stiska Judita, nenehno pa je z njo mi prevajalka Zlata Vokačeva, profesorica ruščine

in uganka je bila rešena. Pisali smo Alji Antonovni in pisma so začela romati, mene pa je mož angažiral, da sem jih prevajala. Tako se je vsa zgodba odvijala preko mene in zato sem tudi z njimi od prvega do zadnjega dne in moram priznati, da kaj tako lepega pa tudi pretresljivega še nisem doživela v življenju,« zaključuje svojo pripoved Zlata Vokačeva.

»Bila sem presrečna, negotovo spregovori — vmes je nekaj slovenskih besed — Alja, ko sem dobila prvo pisemce moje vnučke Juditke. Vsa iz sebe sem ga stekla pokazat kar vsem, ki so me hoteli poslušati: prijateljem, znancem, sodelavcem v tovarni. Najbrž ga nikoli ne bom pozabila, znam ga na pamet. No, poslušajte:

Jaz sem Judita. Imam mamico Milico. Imam tudi babico. Moja babica je Rusinja in tudi moja mamica je Rusinja. Te poljublja Judita.

Juditka je te dni končala osmi razred in že kar dobro govori rusko. Z babico se lahko že kolikor toliko pogovarja. Zlata Vokačeva navzre: »Ko smo izvedeli za Aljo Antonovno, sem pomislila, da bi bilo dobro, da bi vsaj nekdo znal rusko. Dekletce se bo najlažje naučilo, me je prešinilo. Rečeno storjeno: Juditka je prihajala k meni v Maribor, kadar je le mogla in v kratkem času začela za silo obvladovati jezik.«

Alja Antonovna Orlovaska, kot se piše sedaj, je zaslutila, da hočemo še nekaj vprašati, zato nam je vzela besedo takorekó iz ust.

»Ko se je vojna končala, sem odšla v rusko zbirno taborišče v Graz, od koder sem s spremstvom še dvakrat odšla na Pohorje iskat Ljudmilo. Nisem je našla, za njo je izginila sleherna sled. Stolcerja, ki so ga tudi premestili med vojno v drugo enoto, ni bilo najti, on pa je edini vedel za hčerko. Odšla sem z ostalimi ruskimi partizani v domovino in vztrajno iskala — do lanskega leta. In kot že mnogokrat, je tudi tokrat moji sreči botroval slučaj. Težko je najti besede zahvale Poliču, Simiču, prijateljem borcem, Zlati, vsem, vsem...«

Alja je utrujena, vsi jo hočejo videti, vsi se hočejo rokovati z njo: nekdanji soborci, ljudje s Pohorja, ki so jo poznali v dneh vojne, prireajo ji sprejeme. V Tovarni dušika so ji poklonili tri plošče s slovenskimi narodnimi in partizanskimi pesmimi, v Lovrencu na Pohorju so jo pozdravili Pohorci. Alja premišljuje in kar verjeti ne more, da je to res. Le še grob svojega Alekseja bi rada videla, se pomudila za hipec ob njem. Tisti trije dnevi z njim so bili tako kratki... A kaj, ko ne ve, kje je pokopan.

Sedaj, ko so se našli, bo lažje. Drugo leto pojdejo k njej Česnikovi, vsaki dve leti pride ona na Janzev vrh in morda bodo Aleksejevi soborci vedeli povedati, kje leži Ukrajinec.

MILENKO STRASEK

Ukrajinka Alja je bila do bra oorka.

SREČANJE S HEROJEM NOB

»Pridno se učite, kajti le znanje pomaga človeku naprej!« je ob slovesu rekel Andrej Cetinski-Lev

Pred dnevom zmage je bila na osnovni šoli Vas — Fara prisrčna slovesnost, posvečena spominu prerano umrlega Toneta Ožbolta, našega rojaka in pisatelja. Udeležili so se je mnogi gosti iz Ljubljane, Kočevja in iz domače krajevne skupnosti. Med njimi je bila tudi soproga pokojnega pisatelja pa Marta Schmidt-Brina, članica kulturniške skupine 14. divizije, France Ožbolt in drugi. Prav posebno pa smo veseli obiska narodnega heroja in generalmajorja Andreja Cetinskega-Leva, s katerim sva se pogovarjali s sošolko Božico.

● V Banja Loki se je rodil

Tovariš Lev se je najprej prisrčno zahvalil za povabilo in vse prisotne iskreno pozdravil. Tovariš general je tudi naš domačin. Rodil se je leta 1921 v vasi Banja Loka v Kolpski dolini. Ko je končal osnovno šolo v domačem kraju, se je kot večina fantov tedaj, odpravil s trehuhom za kruhom po svetu. V naših krajih je bilo napredno delavsko gibanje zelo razvito. Idejni vodja tega je bil pokojni narodni heroj in profesor Jože Šeško. Zato ni čudno, da je zibelka partizanstva na Kočevskem stekla prav v Kostelski dolini, na znanem hribu Stružnica, in da v naših krajih ni bilo izdajalcev.

»Ko je dozorel čas«, je nadaljeval tovariš Lev, »sem se z nekaterimi tovariši iz vasi in okolice dogovoril, da se priključimo Kočevski četi, ki se je že zbirala na Stružnici. Naš odhod od doma smo pripravili tako, da o tem ni nihče vedel, niti najbližji sorodniki. Vendar je moja mama nekaj slutila, zato je prav to noč prišla večkrat pogledat, če še spim.

Takrat mi je bilo dvajset let. Moram pa povedati, da mi je srce močno utripalo, verjetno od strahu, kako se bom znašel kot partizan. Kurir nas je, še dobro se spominjam, odpeljal v četno poveljstvo, kjer so nas zelo lepo sprejeli. Pogovorili smo se o vsem, kar je moral novopečeni partizan vedeti. Partizan Jaka je dobil nalogo, da nam izbere partizanska imena. Ker je bil tega dne bolj naklonjen, vsaj tako je zgledalo, živalskemu svetu, je začel takole: »Ti boš Medved, ti Tiger...« in ko je prišel do mene, je zaklical: »Ti boš Lev«. In tako mi je to ime ostalo še danes.

In tovariš Lev je upravičil svoje ime, saj se je boril kot lev; od marca leta 1942 pa do osvoboditve naše domovine pa še v zadnjih bojih za osvoboditev slovenske Koroške, 15. maja 1945, se je bojeval v prvih vrstah!

Akcija

»Bilo je avgusta leta 1944. Takrat sva s tovarišem Pavlom, to je bilo njegovo ilegalno ime, dobila nalogo, da v Ljubljani nalepiva šest lepakov. Pomagal nama je Peter! Vsebinsko le-teh je bila: Zgoraj ameriška letala »Liberator«, v sredini angleške bojne ladje, spodaj pa sovjetski tanki in pehota v napadu.

No, nalogo sva izvršila. Vse je šlo kot po maslu, samo pri zadnjem se je zataknilo.

Ko sem lepak nalepil, je prišel mimo domobranec in me v dolenskem narečju vprašal, kaj delam. Pavle, ki je bil za mojimi hrbtom s pripravljenim samokresom, je odgovoril namesto mene, da je to razpis za domobrance. Domobranec je zadovoljen odšel.

Sele zjutraj je bilo zadoščeno najini predrznosti, ko sva, kot drugi mimoidoči, gledala, kako so domobranci z dleti strgali lepake.

(Po pripovedi mojega očeta)
SLAVKO RUPAR, peti razred
Osnovne šole Hinka Smrekarja,
Ljubljana

● Napadli so jih

O napadu na italijansko postojanko v Banja Loka nam je povedal tole: »Junija leta 1942 so se Italijani močno zasidrali v Banja Loka. Naša četa se je dogovorila s hrvaškimi partizani, da skupno razbijemo postojanko. Poslali so mladinsko četo, ki ji je poveljeval Zdenko Petranovič-Jastrebo. Dodeljen sem bil njegovi četi kot vodič, ker sem kot domačin vas dobro poznal. Glavno gnezdo smo razbili. Tedaj je Jastrebo opazil v nekem hlevu italijanske mulovodce. Dvignili so roke v znak vdaje. Jastrebo je hotel, da bi dobili mule, ki bi nam nosile tovor. Posvaril sem ga, naj ne hodi po vasi brez kritja, ker je lahko kje še kakšen Italijan, a me ni poslušal. Naročil je svojemu mitraljezu, naj ga ščiti, sam pa se je odpravil proti hlevu. Sledil sem mu. Tik pred vrati je padel, pokosen od sovražnikovega rafala. To je storil italijanski mitraljezec, katerega gnezdo nismo odkrili. Krogle so švigale nad mojo glavo, a sem ostal živ. Jastrebo so domačini pokopali na vaškem pokopališču, po vojni pa so ga svojci odpeljali v Delnice, kjer je bil doma.

● Sprejem v KPJ — njegov najlepši dan

Zanimalo nas je tudi, kdaj in kako je bil sprejet v Komunistično partijo Slovenije:

»Tovariši iz partijske celice so skrbno opazovali delo in obnašanje posa-

Andrej Cetinski-Lev

meznikov. Več mesecev so ti dajali posebne naloge in ko si vse dobro opravil, so te nekega dne sprejeli v svoje vrste. Tako je bilo tudi z menoj. Oktobra leta 1942 me je prišel iskat kurir. Rekel je, naj se javim komandantu. Vso pot do štaba sem si izpraševal vest, kaj sem zagrešil, da moram na raport. Ko sem se pojavil pred vodstvom partijske organizacije, mi je sekretar dejal, da me sprejemo v svoje vrste. Čestitali so mi ob velikem prazniku in reči moram, da je bil eden izmed najlepših dni v mojem življenju.

Andrej Cetinski-Lev je sodeloval tudi v znamenitem boju v Jelenovem žlebu! To je bilo 26. marca 1943, leta 1944 pa je odšel s 14. divizijo na Stajersko, kjer je nekaj pozneje postal komandant 11. brigade. S to brigado se je potem vrnil na Dolenjsko, postal komandant operativnega štaba 6. in 11. brigade in nazadnje komandant 13. brigade. Ko smo ga vprašali, kje se je najbolje počutil, je rekel, da je bil povsod kot doma. Saj so naši ljudje sprejemali partizane kot svoje sinove in povsod je našel prave partizanske matere, ki jih ne bo nikoli pozabil.

Še nam je tovariš Lev pripovedoval spomine iz dni narodnoosvobodilnega boja. Težke in tudi lepe, nepozabne. »Pridno se učite, kajti le znanje pomaga človeku naprej!« je rekel ob slovesu.

Njegove besede smo si zapisali v srce, se mu iskreno zahvalili za obisk in ga prosili, da nas še kdaj obišče.

ANICA PER in BOŽICA SKOK,
šesti razred Osnovne šole
Vas — Fara

kramljanje

Ko tako prebiram sestavke, ki niso prišli na vrsto in so, ne po naši krivdi, obležali v uradniškem predalu, se človeku kar milo stori. Koliko lepih misli ste zapisali v mesecu mladosti, ob dnevu zmage, jih namenili Titovemu rojstnemu dnevu! Vse imamo shranjene, tudi zapis Leonide Kete. »Lepo je v naši domovini biti mlad in svobodna«, je zapisala. Pravzaprav ni povedala nič novega, a vendar so to besede, ki v slehernem svojem zapisu prinesejo s seboj nekaj novega. Vedre in so, samo naše. »In koliko naših ljudi je za to lepoto življenja, za to mirno spanje, prešlo svojo kri«, je še zapisala v svojem razmišljanju gimnazijka iz Kopra. »Samo, včasih pozabimo nanje.

Ti nisi pozabila, draga Leonide! Pa — ostani takšna, kakršna si danes.

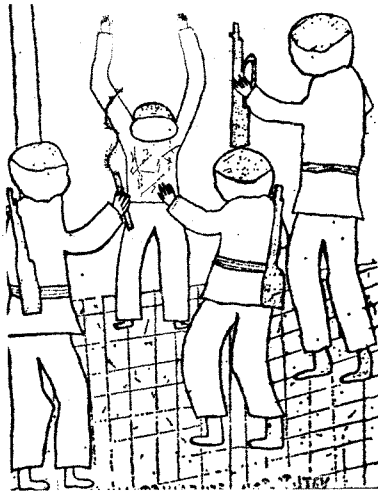
»In tu je risbica »Ugrabitev strica Johana« Lilijske Poljanšek iz Kranja.

Da smo jo nekam založili, sem

v kramljanju že povedala, da pa je bila Lilijska tako prijazna in ta spomin na vojne dni še enkrat narisala, smo povedali zdajle. Hvala!

Ob koncu današnjega kramljanja je prišel na vrsto spet drugi a razred iz Osnovne šole Janka Premrla-Vojka. Gre za pisemce, v katerem je bila zapisana obljuba, ki jih ni prav veliko, še posebej ne v teh dneh.

»Tudi ob počitnicah bomo pisali v TV 15!« je zapisal Tomislav Apollonio.

Lepo bi bilo, četudi se nas spomnite samo s kartico in pozdravi, kar seveda ne velja samo za vas, najmlajši iz Kopra.

Lepo pozdravljeni!

Milena

NIKOLI NI KLONILA, MARIJA

Najstarejša hčerka, Marija ji je bilo ime, je padla kot borka in o njej sva se pogovarjali s tovarišico Marijo Gladovo

Tovarišica Marija Glad je imela od otroštva težko življenje. Poznala je samo delo, odrekanje in skrb za druge. Ko so se ji v zakonu rodile tri hčerke: Marija, Veronika in Kristina, se je njen mož odpravil za boljšim koščkom kruha v daljnjo Ameriko. Nikoli več se ni vrnil, skrb za dom in za otroke je ostala na njenih šibkih ramenih. Toda česa vsega ne zmore mati za svoje otroke. In tudi tovarišica Marija je zmogla! Svoje hčerke je vzgajala v zavedne Slovenke, ki so v najtežjih dneh naše domovine stopile v prve vrste borcev za svobodo domovine.

Najstarejša hčerka, Marija ji je bilo ime — je padla kot borka in o njej sva se pogovarjali s tovarišico Marijo Gladovo.

Marija Glad mlajša se je rodila 22. septembra leta 1922 v Gladloki. Bil je prirozen in priden otrok. V šoli v Kuželju je bila med najboljšimi učenci. Učitelj Prešeren je materi priporočal, naj jo da naprej v šolo, toda denarja ni bilo niti za najnujnejše in tako se je Marija zaposlila kot sobarica v gostilni Južni na Petri. Od svoje skromne plače, ki je bila okrog 120 dinarjev, je redno dajala materi in tako pomagala vzdrževati dom in plačevati davke. Za boljšim zasužnikom se je Marija odpravila najprej v Zagreb in nazadnje v Beograd, kjer je dočkala drugo svetovno vojno. Klical jo je dom in tako se je kmalu po bombardiranju Beograda vrnila v Gladloko.

Ko so se na Stružnici pojavili prvi partizani, se je vsa Gladova družina priključila delu zanje. To je bilo aprila leta 1942. Da je morda ne bi zadržali doma, se je Marija po prvem maju leta 1942 skrivoma odpravila k partizanom in pustila doma na mizi samo listek »Odhajam! Borila se bom za vas!« S seboj je vzela staro očetovo lovsko puško, nahrbtnik in nekaj najnujnejšega. Ko so prišli kurirji drugi dan mimo, so povedali, da je Marija v Kočevskem odredu, ki se je takrat zadrževal na Ravnih nad Kočevsko Reko. Ker je bila izredno sposobna, od-

ločna in organizatorska, so ji kmalu zaupali delo intendantske odreda.

Mama jo je želela na vsak način obiskati, zato se je odpravila s tencem v Ravne. Bila je na terenu in ni je videla. Tudi domov se ni nikoli več vrnila! Avgusta leta 1942 sta šla s komandantom po hrano in sta v bližini Loškega potoka padla v italijansko zasedo. Krila je tovarišev umik, a je sama padla v sovražnikove roke. V tem boju je ubila italijanskega vojaka. Fašisti so se ji strašno maščevali. Tolkli so jo s koli, dokler ni izdihnila.

Domačini so jo pokopali na istem mestu. Nihče od tovarišev se ni upal o tem obvestiti domače. Ko je hčerka Vera, ki je bila mladinska aktivistka, prišla v oktobru na sestanek v Slavski laz k Rauhovim, so se tu oglasili borci iz Kočevskega odreda in so ji povedali o sestrični smrti. Materi in mlajšima sestrami je ob misli na Marijo krvavelo srce, v prsih pa jim je zagorel ponos zaradi njene hrabrosti in poguma. Sklenile so, da jo bodo maščevale tako, da bodo še bolj pomagale naši vojski. Tako so tudi storile.

Ko je leta 1945 prišla svoboda, so poizvedovale za njenim grobom. Šele konec meseca oktobra je uspelo hčerki Veri najti gomilo pod gozdom ob cesti Draga—Loški potok... S prijatelji so jo odkopali in jo prepeljali v Slovenski Kuželj. Med potjo so mladince Kolpske doline v vaseh od Osilnice dalje zasipavale njeno krsto z jesenskim cvetjem. V domači vasi so jo po starem kosteljskem običaju pričakali pogrebci s tako imenovanimi »belo« in »črno« nevesto, ki sta potem družno stopali v sprevedu za krsto na kuželjsko pokopališče. Z govorom se je od nje poslovila tovarišica Zdenka Kajfež, domači svobodni gozdovi pa so ji peli žalostinko.

Mama Marija je danes boleha. »A če bi bilo treba, bi tako, kot leta 1941, pomagala naši domovini!« je rekla. Pa sem ji zaželela zdravja.

ERIKA GRGURIC

besede in dejanja

● Cement naše revolucije

Franc Šetinc:

— Nekoč je Tito dejal: »Bil sem neuk fant, partija pa me je sprejela in vzgojila.« S tem je Tito zelo preprosto in skromno povedal tri bistvene stvari: da brez revolucionarne organizacije ni velikih revolucionarjev, da revolucionarno gibanje delavskega razreda lahko uspešno usmerjajo le ljudje, ki se medsebojno sprejemajo in medsebojno vzgajajo, si drug drugemu pomagajo in se istovetijo s stvarjo, za katero gre v tem zadnjem razrednem boju v zgodovini človeštva — da so cement naše revolucije solidarnost, tovariška zvestoba, samokritičnost in prednost boju za veliko družbeno preobrazbo.

DELAVSKA ENOTNOST — 27. junij 1977

● Teško je nagraditi delo

V mnogih delovnih organizacijah so se že z veliko vnamo lotili izdelovanja novih meril za nagrajevanje, pisanje osnutkov novih aktov, ki bodo urejali to občutljivo vprašanje. Marsikje se že trdno spoprijemajo različna mnenja in stališča, marsikje si še vedno mislijo — bomo že kje dobili model takega pravilnika in ga priredili za naše razmere. Ponemod pa so se sicer lotili dela, vendar pa pri tem še vedno razmišljajo po starem! Rezultat takšnega prizadevanja pa bo prav gotovo križanec, ki bo navzven imel vse lastnosti, kot jih mora imeti, v resnici pa se bo za pozameznimi členi še vedno skrivala uravnalovka, plačevanje položajev, miselnost, da dober delavec ne sme nikakor zaslužiti več kot (slab) vodja itd.

KOMUNIST — 27. junij 1977

● O govorih in govornikih

»Zakaj naši govorniki navadno berejo svoje govore?« je bilo eno izmed vprašanj, namenjenih Marjanu Rožiču, sekretarju zvezne konference SZDL.

— Sem pristaš improviziranih govorov, ki izražajo željo govornika, da osvoji pozornost poslušalcev in da jih pridobi za ideje, o katerih govori. Prišli pa smo celo tako daleč, da imamo naprej napisane, na primer, diskusije! Tudi mladi, ki šele stopajo na politično sceno, se zgledujejo po starih.

In še eno vprašanje: »V vrsti političnih delavcev, ki jih imamo veliko, ni videti agitatorjev, kakršne je imela KPJ pred vojno in med revolucijo... Je takšne vrste politični delavec danes odveč oziroma preživet?«

— Ni niti odveč niti preživet. Pod direktnim agitatorskim nastopom razumem to, da se govori jasno in z jezikom, ki ga govore poslušalci, naravnost in brez zavijanja. To je to, kar imajo ljudje še danes radi. To seveda ne izključuje, da agitator

Marjan Rožič

včasih tudi bere svojo misel, mora pa seveda zadovoljiti pogojem, na katere sem opozoril maloprej. Tovrstni sestanki, srečanja iščejo besedo, ki prihajajo iz srca! V zahvalo le-ti navdihujejo govornika, on se navdihuje iz sredine, ki ga poslušajo.

DUGA — 25. junij 1977

● Portreti iz kolone

»Tito v očeh borcev« je naslov razstave, ki so jo v počastitev dneva borca odprli v Zagrebu in na kateri so predstavljeni prvi primerki partizanskih listov, v katerih so risbe tovariša Tita. Predstavljamo vam enega izmed teh doslej javnosti neznanih dragocenih dokumentov, nastalih v našem boju za svobodo.

STUDIO — 1. julija 1977

Z naslovnice lista 4. udarne brigade Hrvatske, številka 2, izdana na Kordunu leta 1942; risba Tita je narejena po linorezu, objavljenem v »Borbi« leta 1942 in potem v 150 primerkih odtisnjen na ciklostilnem papirju.

● Plača se rednost, odrekanje ne

Moramo res vsi na dopust v juliju in avgustu? Ali ni morda potrebno v nekaterih organizacijah združenega dela malo bolj zagrabiti za delo, da bi se popravile negativne bilance? O tem se je v teh dneh razpravljalo v Skopju in o tem je pisala »Nova Makedonija«. Začela se je velika selitev. Zapuščajo se stroji, praznijo se pisarne in delalo se bo z zmanjšano močjo.

Res je, da ima vsak delovni človek pravico do dopusta. Toda, ali se zaradi proizvodnje, pokrivanja izgub ne more bolje razporediti čas dopusta?

Organizacij združenega dela, v katerih bo proizvodnja trpela zaradi odhoda na dopust, je veliko. Veliko njih je prejšnje leto sklenilo z izgubami... Zanimivo pa je pri vsem tem to, da nobena delovna organizacija s svojim samoupravnim sporazumom ni predvidela stimuliranja odhoda na dopust zunaj sezone. Plača se rednost, odrekanje ne!

VJESNIK — 30. junij 1977

● Ne samo romantično obujanje spominov

»Nadaljevanje revolucionarnih tradicij,« — so besede dijakinje Ljiljane Stojanov iz Novega Sada in v teh dneh brigadirke mladinske delovne akcije »Beograd 77« — ni samo romantično obujanje spominov na slavne dni naše revolucije. To se čuti v našem vsakodnevnem življenju, v šoli, v delovni organizaciji, na fakulteti... Tudi sama delovna akcija je na neki način nadaljevanje tega, kar so začeli slavni sinovi naše domovine. Oni so se borili za bratstvo in enotnost, a mi ga danes poglobljamo. Da ni delovne akcije, kdaj bi spoznala toliko deklet in fantov iz vseh krajev naše dežele!

CETRTI JULIJ — 28. junij 1977

● Tako je in takšni smo

Ena izmed mojih prijateljic je napravila predračun za dopust. Običajno gre v Rovinj... Zdaj so cene skočile, vse je drago. Otroci hočejo vsak dan na Katarino pa na sladoled, hočejo sadje, zvečer ribo. Ali veš, koliko potrebujemo za vse to? Vprašuje in odgovarja. Dvajset dni — dva milijona. Kdo bo to zdržal? Kdo? A otrokom je potrebno morje, ne ne, morje ne smemo preskočiti... Prepričujemo vznemirjeno prijateljico, da je pred vojno komaj petdeset beograjskih družin in to tistih, najbolj bogatih, preživel dopust na morju. »Da veš, to me prav malo zanima!« reče ona.

DUGA — 25. junij 1977

Rado Jelinčič, Karel Kumše:

DELO GORIŠKEGA VOJNEGA PODROČJA (8)

OD MARCA 1944 DO OSVOBODITVE

Komande mest so za svoje potrebe, za potrebe partizanske straže ter kurirsko službo lahko imele največ šest zdravih in za boje sposobnih borcev, vsi drugi pa so bili za operativno vojsko nesposobni.

Mobilizacija je bila stalen način za pridobivanje novih moči in redna naloga področja in komand mest vse od ustanovitve marca leta 1944 dalje. Da so to delo lažje opravljale, so komande mest sestavile seznime vojnih obveznikov na svojem področju ter seznime obveznikov v sovravnih postojankah. Komande mest so objavile mobilizacijo v soglasju in ob podpori vojaških referentov pri narodnoosvobodilnih odborih, ki so tudi aktivno sodelovali z njimi. Hkrati so komande mest pošiljale pozive tudi obveznikom v sovravnih postojankah in velika večina teh obveznikov se je pozivu odzvala.

Kolikor bližja je bila svoboda, toliko večja je bila potreba po novih borcih. Da bi čimprej in čimbolj temeljito izvedli mobilizacijo, je oktobra 1944 štab 9. korpusa odločil, da so poleg vojnega področja dolžne mobilizirati tudi operativne enote in narodnoosvobodilni odbori. Vse podatke o mobiliziranih pa so zaradi evidence morali pošiljati komandi vojnega področja. Tudi pri okrožjih je bil za mobilizacijo zadolžen en član okrožja, ki je sodeloval z referentom za mobilizacijo komande vojnega področja in ta je poročal svoji komandi o poteku mobilizacije.

Na komande mest Ajdovščina, Poštojna, Sežana, Gorica in Dornberk je prihajalo tudi večje število dezerterjev iz sovražnih enot. Med njimi je bilo največ koroških Slovencev in Avstrijcev. Na te komande mest so se javljali tudi prostovoljci iz Trsta, Tržica, Gorice in Vidma, tako da so se poleg Slovencev vključevali tudi zavedni Italijani.

Preko komand mest Sežana in Gorica se je javilo precej beguncev iz taborišč, zaporov in vojnih ujetništev. Poleg Slovencev so bili med njimi tudi pripadniki drugih jugoslovanskih narodov.

Komande mest so imele preko svojih obveščevalcev speljane niti svoje organizacije daleč v Furlanijo in druga večja mesta, kjer so pazili na povratnike iz taborišč in jim omogočali, da so dobili zveze z narodnoosvobodilnim gibanjem, kamor jih je večina tudi odšla. Kako velika je bila zvestost in predanost, se najbolje vidi iz tega, da ranjenci, ki so bili nesposobni za boje, niso hoteli domov. Prav tako so hoteli v enotah ostati borci, ki so zboleli za raznimi težje ozdravljivimi boleznimi in so jih zato poslali na komande mest. Čeprav so bili nesposobni za vojaško službo in iz nje odpuščeni, so prostovoljno ostali na področju ali na območju komandi mesta, kjer so imeli stalno prebivališče.

Člane političnih vodstev in narodne zaščite je lahko poklical le okrožni ali pokrajinski narodnoosvobodilni odbor.

Mobilizacijska komisija goriškega vojnega področja je konec no-

vembra 1944 po nalogu glavnega štaba NOV Slovenije izvedla popolno mobilizacijo letnikov od 1894 do 1927. Ponovno je pregledala vso zaledno vojsko, v sodelovanju z okrožno gospodarsko komisijo pa tudi njene ljudi in razen neobhodno potrebnih mobilizirala vse. Močna propagandna aktivnost OF, partizanskega tiska, mladine in AFŽ je mnogo pripomogla, da je mobilizacija v celoti uspela. Niso bili redki primeri, da so poklicani mobiliziranci prihajali pred naborno komisijo z zastavami, harmoniko in pesmijo ter tako izražali svojo visoko narodno zvestost in pripadnost. Kot zanimivost naj navedemo, da je bilo ob mobilizaciji v juniju 1944 med mobiliziranci in v manjši meri med prehodne borce pripravljeno in razdeljeno naslednje število obrokov hrane: V komandi mesta Ajdovščina 2236, Dornberk 2154, Senožeče 857, Cerkno 2076, Vojsko 623 in Čepovan 3112, kar v precejšnji meri kaže dinamiko mobilizacije.

Preskrba s hrano je bila med partizani še posebej pomembna, zato je bil za nabavo živeža za vojsko in tudi civilno prebivalstvo poleg gospodarske komisije zadolženo tudi goriško vojno področje. To je skrbelo za nabavo hrane, njen prevoz in vskladiščenje in to za svoje potrebe ter potrebe operativnih enot 9. korpusa, bolnišnice, delavnic in druge.

Osvobodeno ozemlje 9. korpusa je bilo že v mirnodobnem času pasivno, razvita je bila le živinoreja. Tokrat pa je bilo treba prehraniti številno vojsko, organe oblasti in druge. Sovražnik je med svojimi pogostimi ofenzivami spoznal, da vojaških enot NOV ne bo uničil, zato je začel vedno pogostejše uničevati gospodarske dobrine, to pomeni, da je požigal gospodarska in stanovanjska poslopja, ropal hrano in živino, ki jo je odvažal v svoje postojanke in jo uporabljal za lastno prehrano. Teroriziral, ubijal in izganjal je ljudi v taborišča in zapore. Toda vojska in prebivalstvo sta bila eno — ali so jedli vsi ali pa nihče. Ljudje so delili tudi zadnji grizljaj hrane s svojimi borci in zaradi tega so sovražniki z ljudmi še bolj surovo ravnali.

Na področju Krasa, Vipavske doline in Goriške je bila preskrba s hrano nekoliko lažja, pa tudi sovražnik si je domišljal, da s svojimi številnimi postojankami dobro obvlada položaj. Po drugi strani pa je bilo gibanje prav zaradi teh postojank in številnih zased mnogo bolj oteženo. Poleg hrane je bilo treba nabaviti še vrsto drugih potrebščin, kot so obleka, obutev, zdravila in drugo.

Ekonomski odsek goriškega vojnega področja (pri tem so mišljene tudi komande mest) je organiziralo razne delavnice kot so šivalnice, krojaške in čevljarke delavnice, obnovili mline in žage, organizirali kuhinje mila, strojarne, mesnice, zbiranje raznega odpadnega materiala za livarne in drugo. Skupno s prometno tehničnim odsekom je organiziral prevoze, gradnjo skladišč in skrivališč ter gradnjo in obnovo cest.

(se nadaljuje)

• TV-15 izhaja vsak teden — izdaja ga Založba Borec Ljubljana, Miklošičeva 28 kot glasilo Zveze združenih borcev NOV in Zveze rezervnih vojaških starešin SR Slovenije

• Uprava in naročniški oddelk: • TV-15: Miklošičeva 28, pp 598/XI, 61001 Ljubljana; tekoči račun 50100-833-30005 pri SDK Ljubljana

• Telefon uprave 320-486

• Glavni in odgovorni urednik: SILVO TERŠEK

• Novinarji: NEVA MUŽIC, MILENA STRAJNAR, TONE URBAS, MILAN VOGEL

• Tehnični urednik: SINE KOVIČ

• Tajnica uredništva: MARA OKORN

• Telefon uredništva 327-780

Letna naročnina 140 din, za izozemstvo 160 din; posamezna številka v prosti prodaji 3 din

Rokopise pošljite na naslov: Uredništvo •TV-15, Miklošičeva 28, pp 598, 61001 Ljubljana

Rokopisov in fotografij ne vračamo

Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije št. 421/1-72 od 12. 4. 1974 sa za •TV-15 ne plačuj temeljni davek od prometa proizvodov

Tisk in klišei: CGP Delo, Ljubljana, Fitova 35